

Patogeneza i obraz kliniczny zwyrodnienia plamki związanego z wiekiem (AMD)

Prof. dr hab. Jakub J. Kałużny

Katedra Badania Narządów Zmysłów, Collegium Medicum, UMK

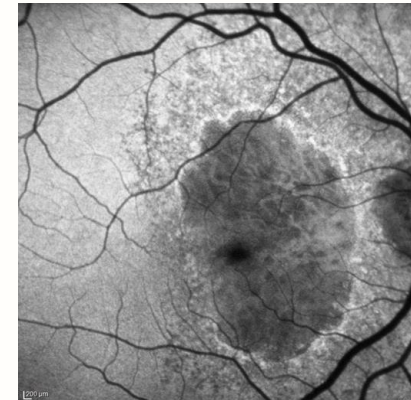
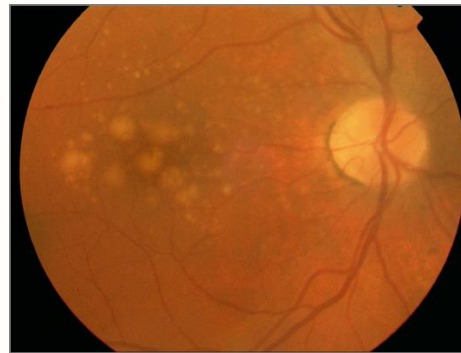
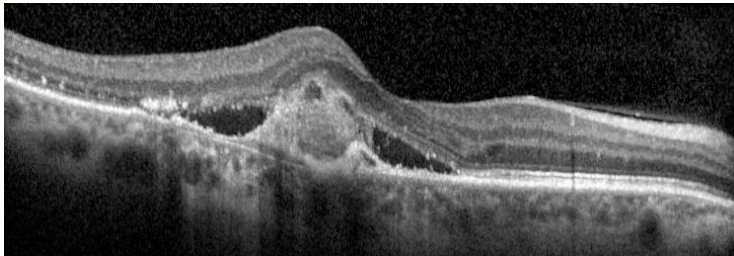

OFTALMIKA

Prywatna Klinika Okulistyczna „Oftalmika”, Bydgoszcz

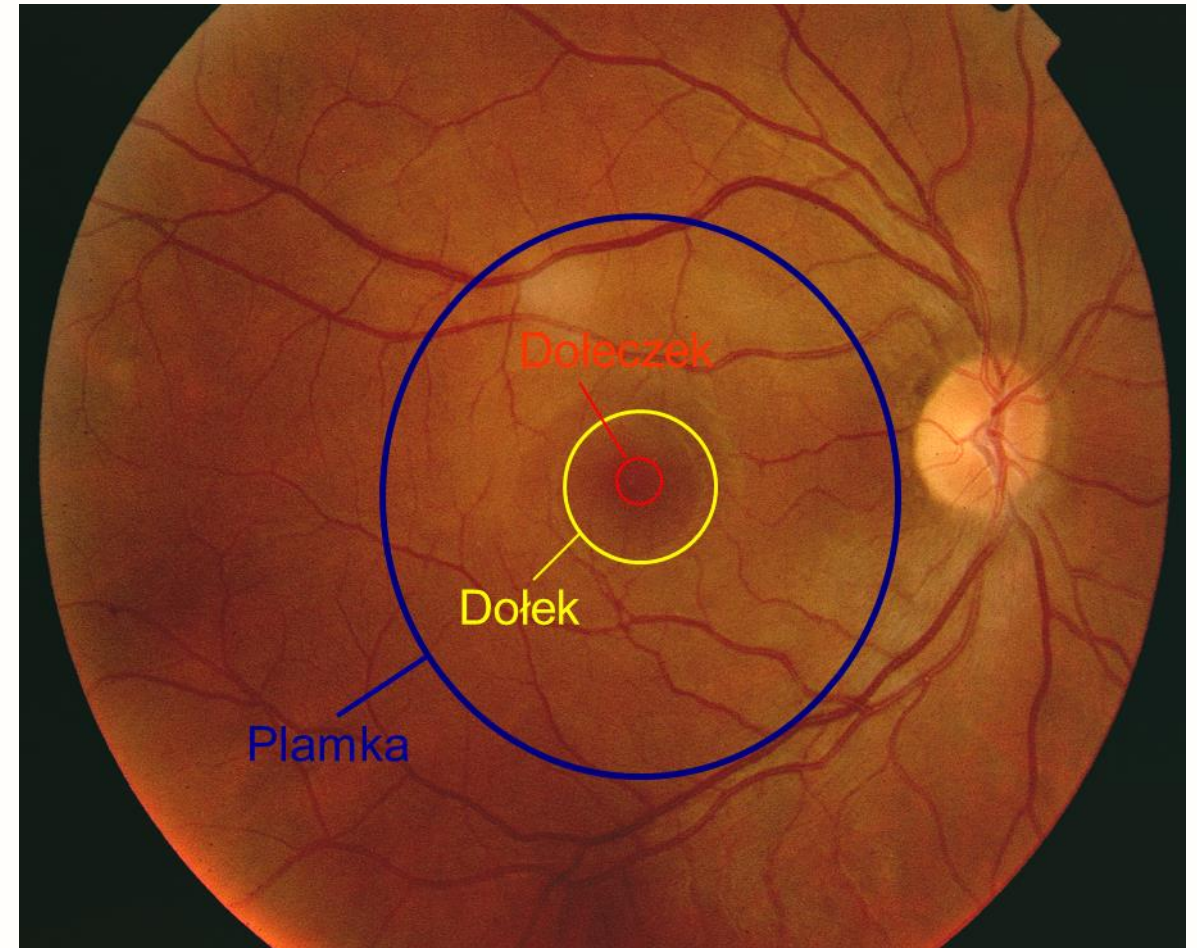
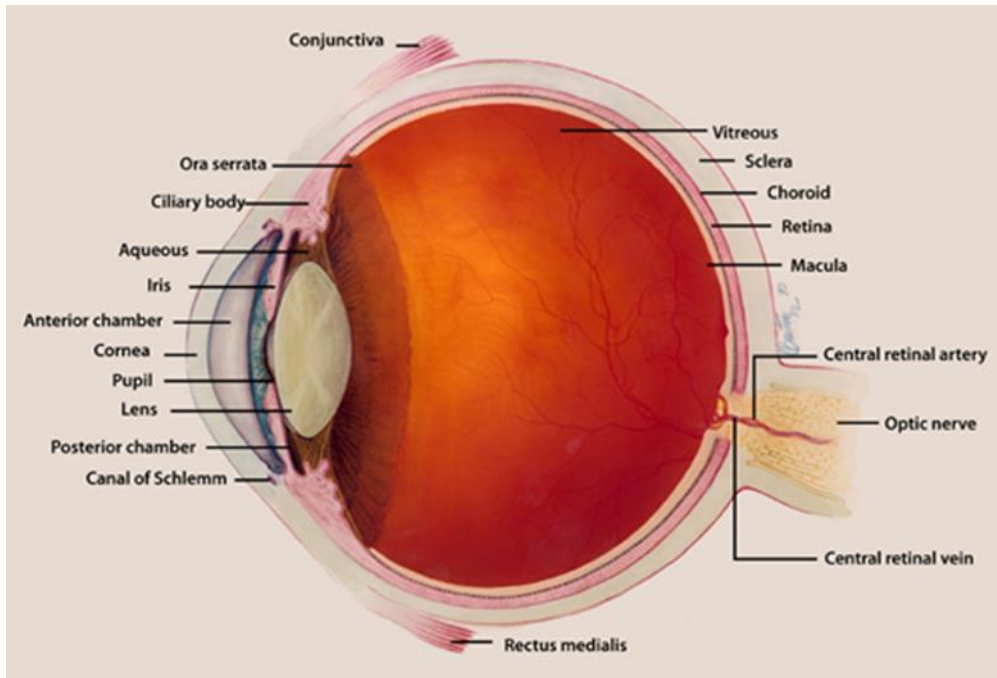
Plan

- 1. Wprowadzenie – sposoby badania siatkówki**
- 2. Patogeneza i epidemiologia AMD**
- 3. Obraz kliniczny AMD**
- 4. Profilaktyka AMD**

Wprowadzenie

Siatkówka oka – tkanka nerwowa o właściwościach światłoczułych wyścielająca wewnętrzną część gałki ocznej. Topograficznie można wyróżnić w obrębie siatkówki następujące elementy topograficzne: Plamka, Dołek i Dołeczek

Plamka – obszar o średnicy 5,5 mm (3,5 DD lub 18 stopni kąta widzenia) położona 4,0 mm skroniowo i 0,8 mm ku dołowi w stosunku do środka tarczy n. II.

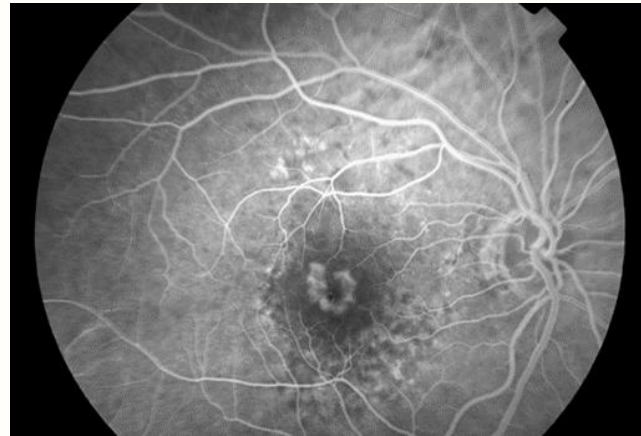

Wprowadzenie - Metody badania plamki

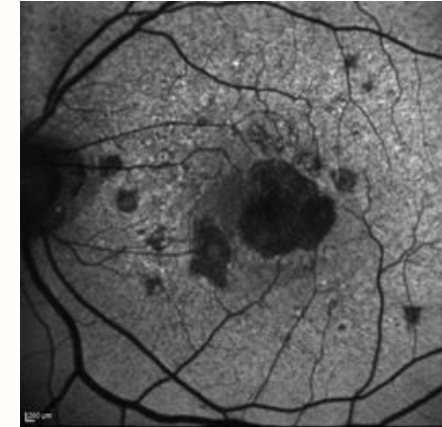
Kolorowe zdjęcie dna oka (FP)

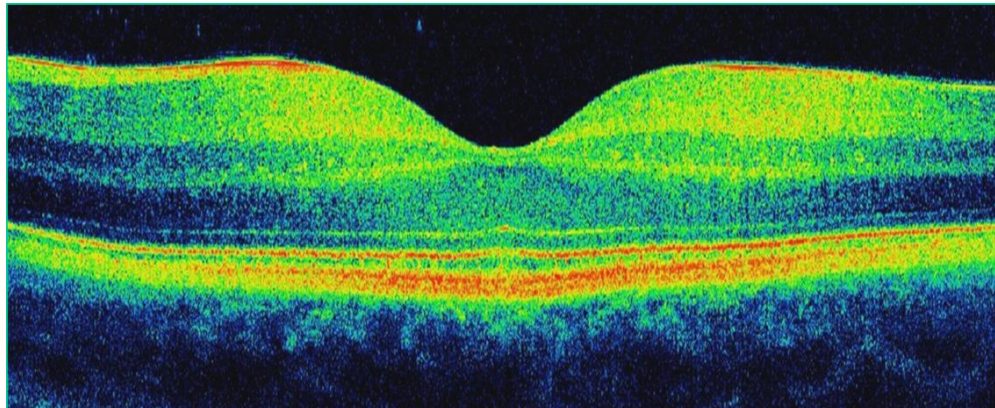
Angiografia fluoresceinowa (FA)

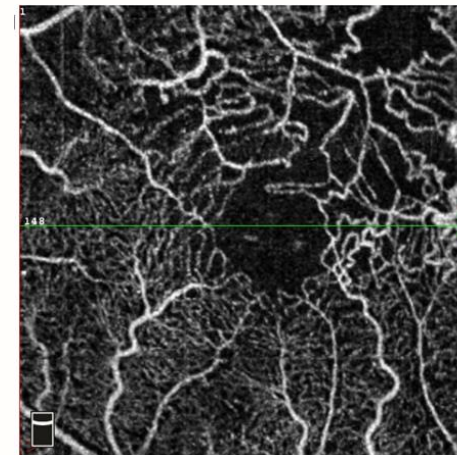
Autofluorescencja dna oka (FAF)

Optyczna koherentna tomografia (OCT)

Angiografia OCT (OCTA)

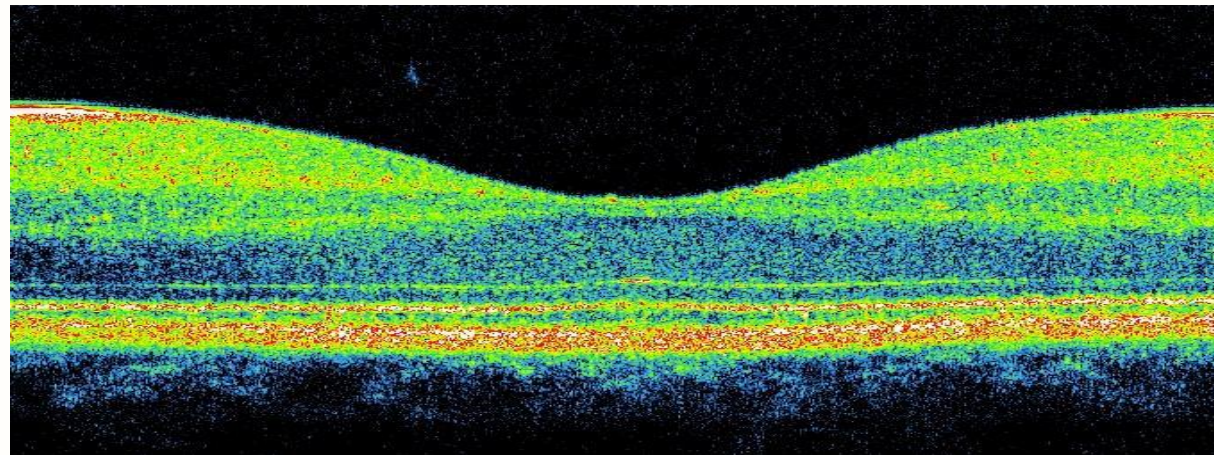

Optyczna Koherentna Tomografia – porównanie z obrazem mikroskopowym

Plamka

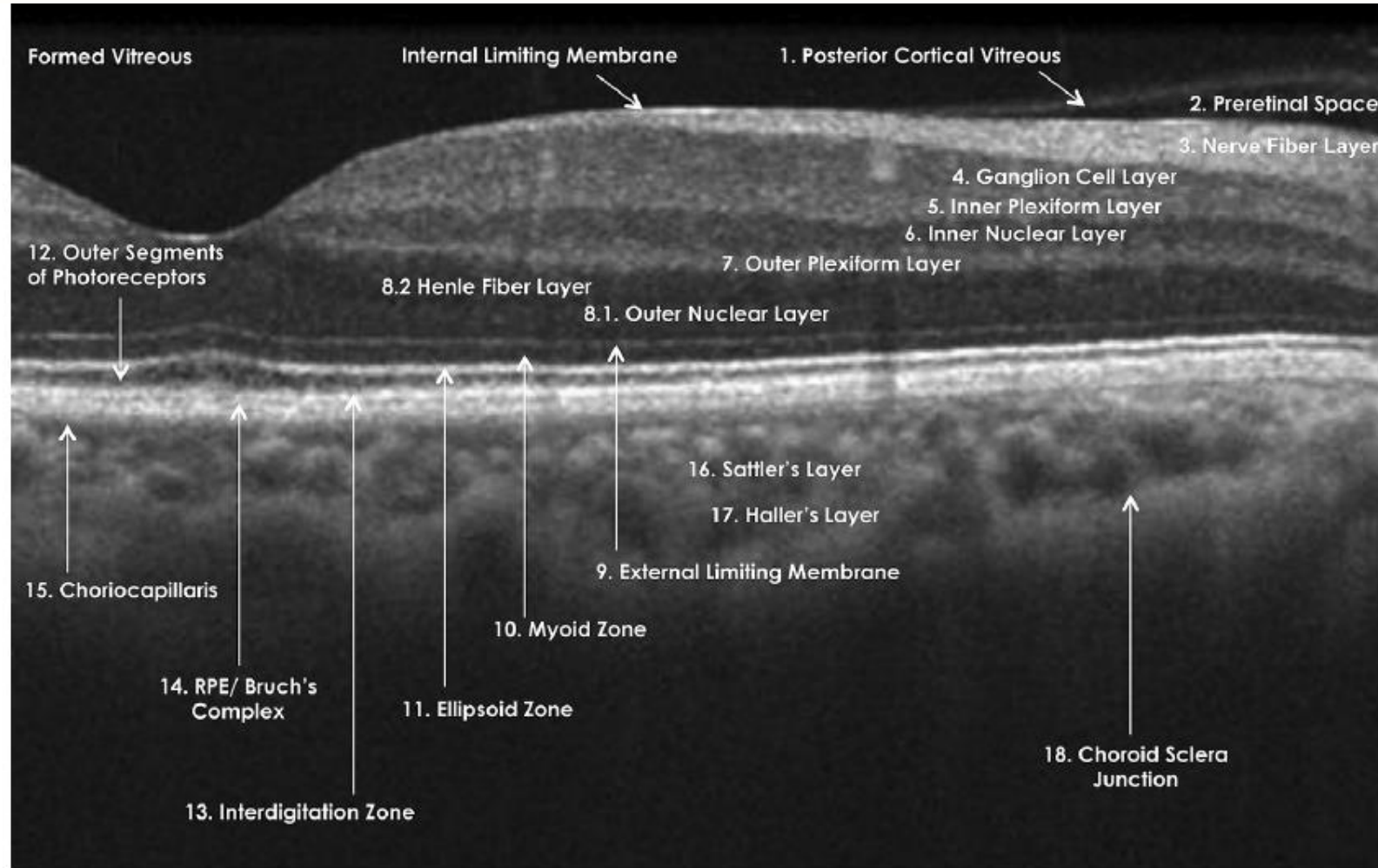
SOCT

Przekrój
mikroskopowy

Wprowadzenie: Aktualne nazewnictwo warstw siatkówki w badaniu OCT

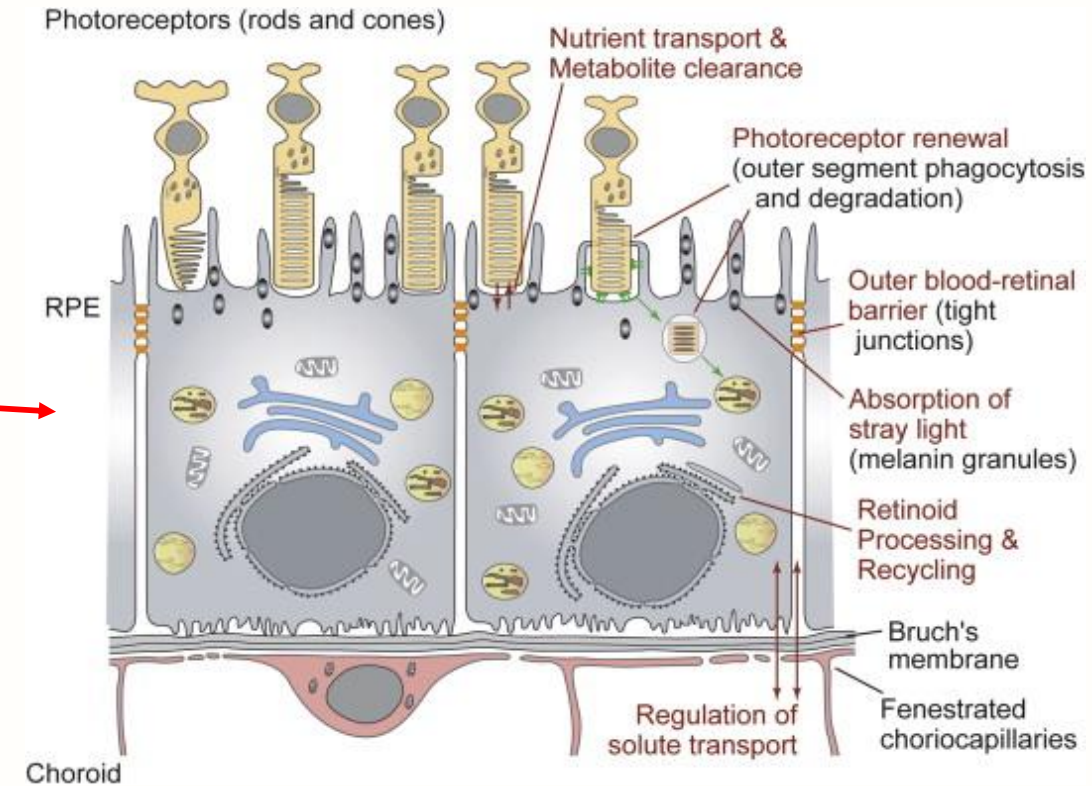
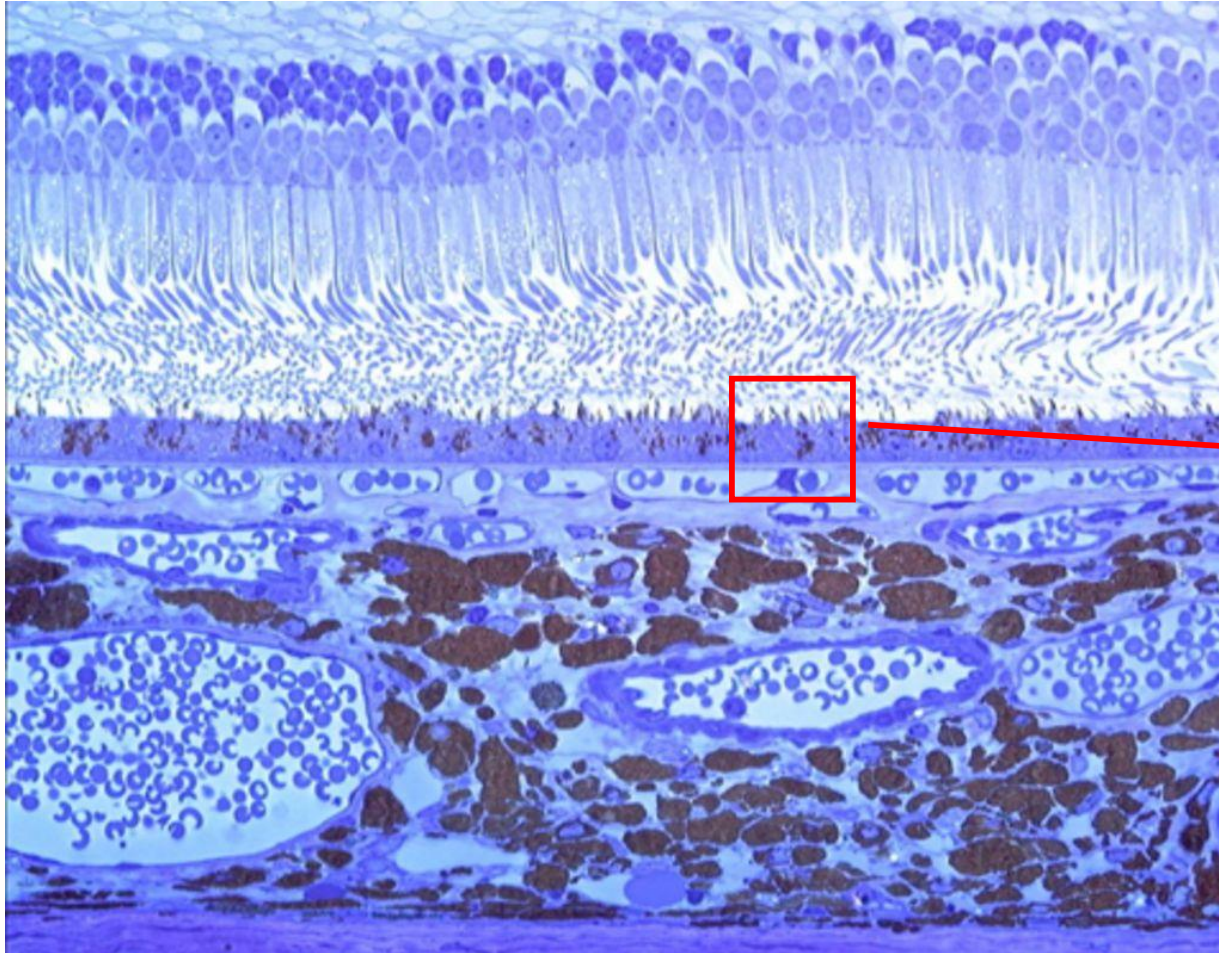
Staurengi G, Sadda S, Chakravarthy U, Spaide RF: International Nomenclature for Optical Coherence Tomography Panel. Proposed lexicon for anatomic landmarks in normal posterior segment spectral-domain optical coherence tomography: the IN•OCT consensus. *Ophthalmology*. 2014 Aug;121(8):1572-8.

Patogeneza i epidemiologia AMD

Budowa zewnętrznych warstw siatkówki

Zewnętrzna siatkówka – kompleks fotoreceptory + nabłonek barwnikowy siatkówki (RPE) + błona Brucha

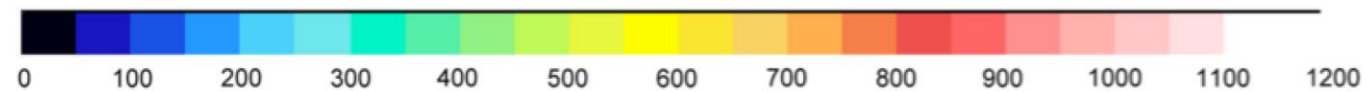
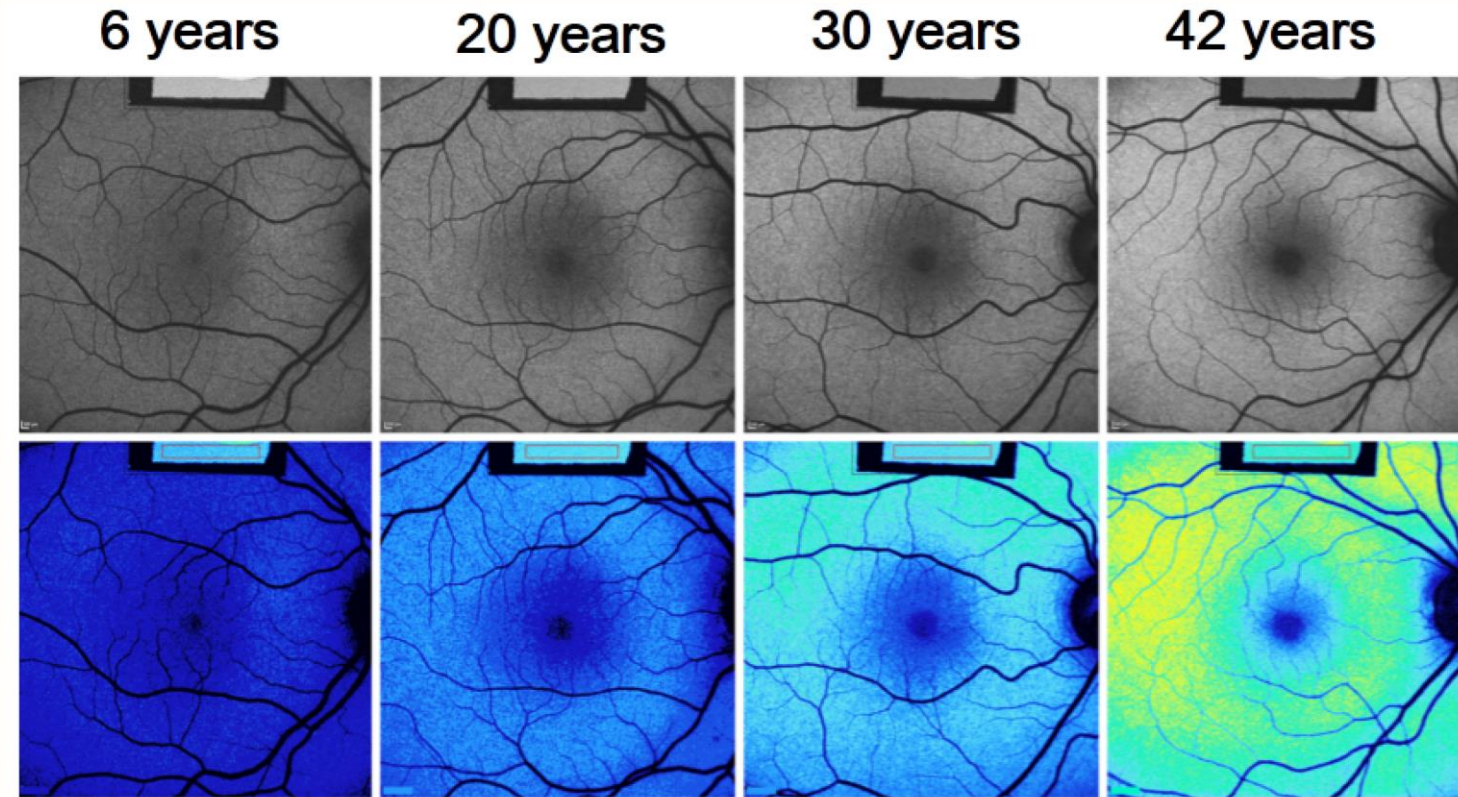
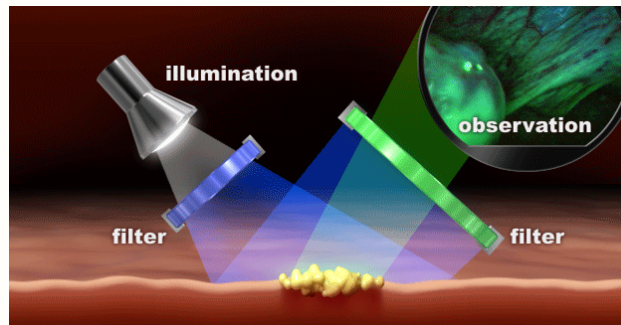
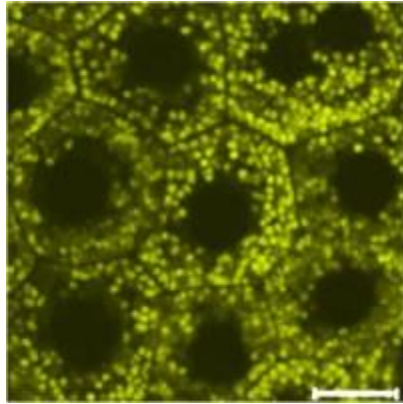

Retinal Pigment Epithelium (RPE)

Gromadzenie lipofuscyny w obrębie RPE

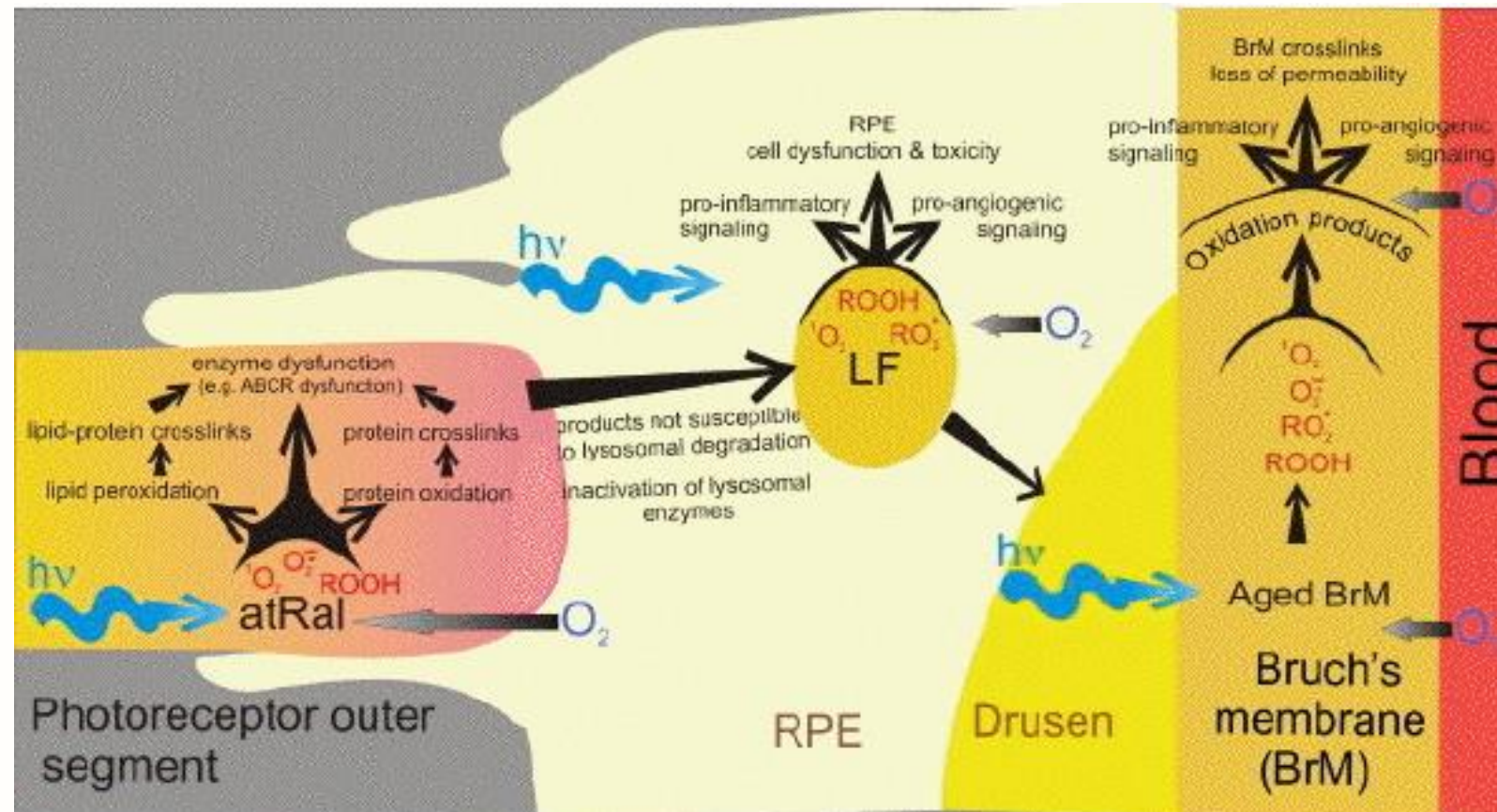
Lipofuscyna składa się z nienasyconych kwasów tłuszczowych będących niekompletnie strawionymi fragmenty błon komórkowych fotoreceptorów. Ma postać żółtych wewnątrzkomórkowych ziarnistości mających zdolność autofluorescencji.

qAF-Units (→)

Aktywacja stanu zapalnego

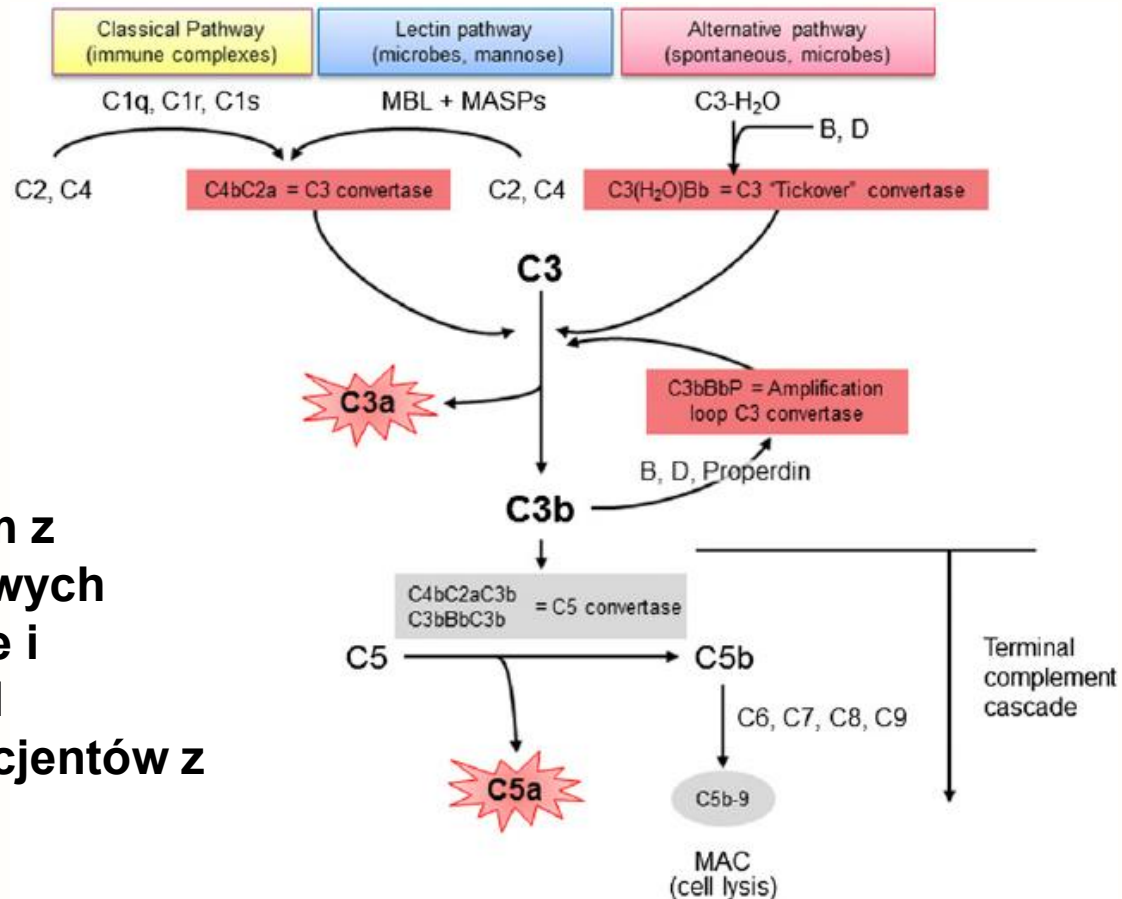
Lipofuscyna oraz jej pochodne powstające w warunkach ekspozycji na wolne rodniki tlenowe stymulują RPE do produkcji cytokin zapalnych, aktywują układ dopełniacza oraz uruchamiają procesy prowadzące do apoptozy RPE

Rola układu dopełniacza w patogenezie AMD

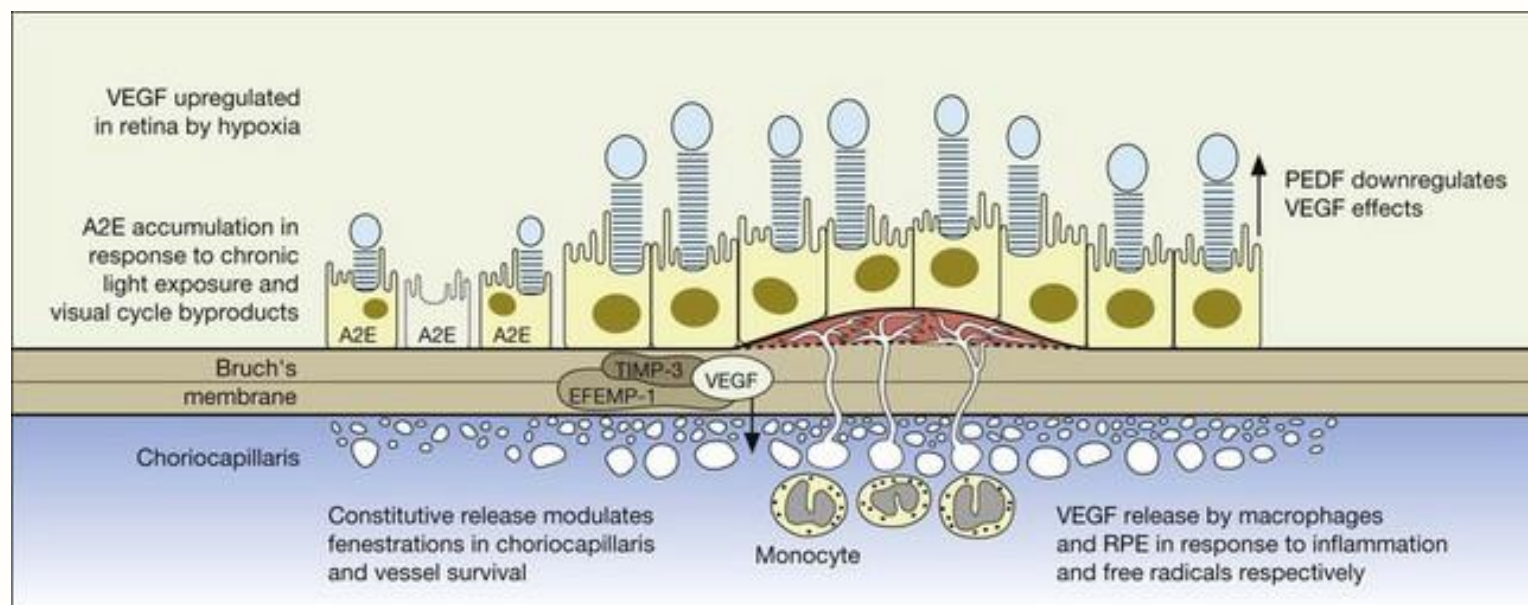
Układ dopełniacza to grupa około 40 białek, które poprzez wspomaganie procesów fagocytozy i nasilenie toczącej się reakcji zapalnej, uczestniczy w obronie organizmu gospodarza przed różnorodnymi czynnikami, np. drobnoustrojami. Wyróżniamy trzy drogi aktywacji układu dopełniacza: klasyczną, alternatywną oraz lektynową. Aktywacja układu dopełniacza prowadzi do powstania kompleksu atakującego błonę (MAC) śmierci litycznej komórki docelowej.

Czynnik H (CFH) jest jednym z głównych białek regulatorowych układu dopełniacza. Mutacje i zmiany w obrębie genu CFH występują u ponad 50 % pacjentów z AMD.

Neowaskularyzacja naczyniówkowa (CNV) w AMD

Neowaskularyzacja naczyniówkowa (Choroidal neovascularization – CNV) – Nowo powstałe, nieprawidłowe naczynia pochodzenia naczyniówkowego, które przebijają błonę Brucha i przechodzą pod nabłonek barwnikowy siatkówki, a później pod siatkówkę zmysłową

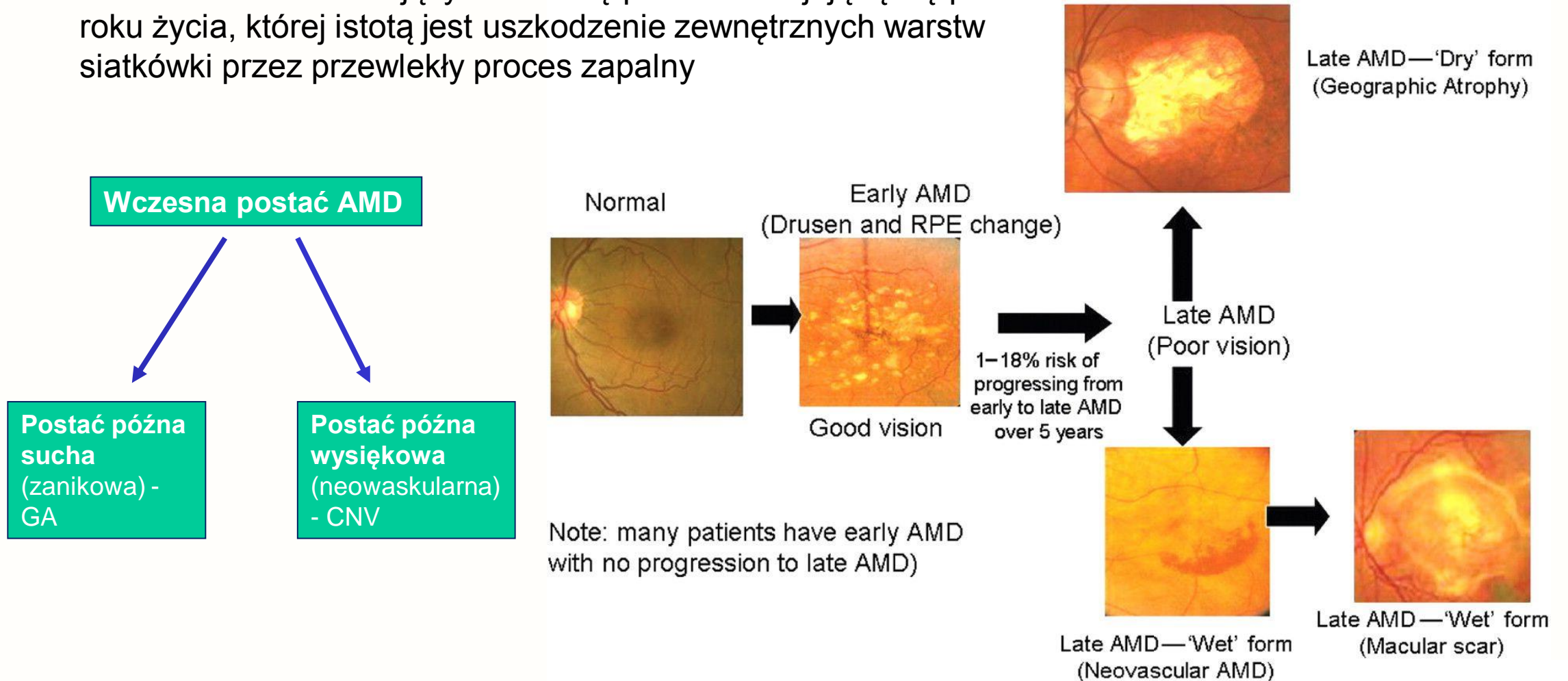

Powstawanie nowych naczyń związane jest ze zwiększonym stężeniem czynnika wzrostu śródbłonek naczyń (VEGF), który wytwarzany jest przez RPE pod wpływem zapalenia

Podział AMD

Zwyrodnienie plamki związane z wiekiem (Age Related Macular Degeneration - AMD)

Jest terminem określającym chorobę plamki rozwijającą się po 55 roku życia, której istotą jest uszkodzenie zewnętrznych warstw siatkówki przez przewlekły proces zapalny

Epidemiologia AMD

AMERICAN ACADEMY
OF OPHTHALMOLOGY

CrossM

CrossMark

Prevalence of Age-Related Macular Degeneration in Europe

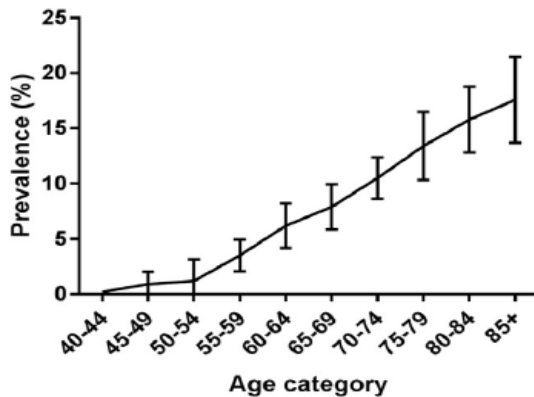
The Past and the Future

Johanna M. Colijn, MD, MSc,^{1,2,*} Gabriëlle H.S. Buitendijk, MD, MSc,^{1,2,*} Elena Prokofyeva, MD, PhD,^{3,4} Dalila Alves, MSc,⁷ Maria L. Cachulo, MD,^{5,6,7} Anthony P. Khawaja, PhD,^{8,9} Audrey Cougnard-Gregoire, PhD,¹⁰ Bénédicte M.J. Merle, PhD,¹⁰ Christina Korb, MD, PhD,¹¹ Maja G. Erke, MD, PhD,¹³ Alain Bron, MD, PhD,¹⁴ Eleftherios Anastasopoulos, MD,¹⁵ Magda A. Meester-Smoor, PhD,^{1,2} Tatiana Segato, MD, PhD,¹⁸ Stefano Piermarocchi, MD, PhD,¹⁸ Paulus T.V.M. de Jong, MD, PhD,^{2,19} Johannes R. Vingerling, MD, PhD,¹ Fotis Topouzis, MD, PhD,¹⁵ Catherine Creuzot-Garcher, MD, PhD,¹⁴ Geir Bertelsen, MD, PhD,¹² Norbert Pfeiffer, MD, PhD,¹¹ Astrid E. Fletcher, PhD,²⁰ Paul J. Foster, MD, PhD,^{9,16} Rufino Silva, MD, PhD,^{5,6,7} Jean-François Korobelnik, MD, PhD,^{10,17} Cécile Delcourt, PhD,¹⁰ Caroline C.W. Klaver, MD, PhD,^{1,2,21} for the EYE-RISK consortium,[‡] and the European Eye Epidemiology (E3) consortium[§]

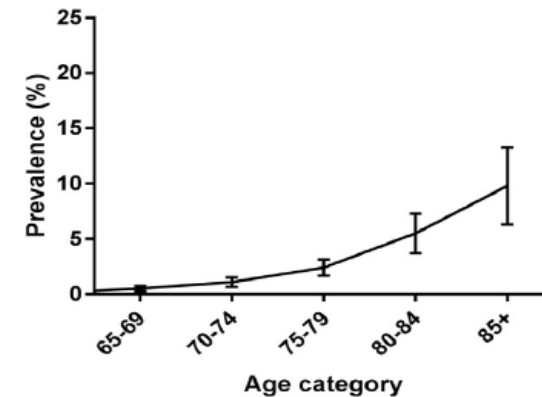
Incidence of Late-Stage Age-Related Macular Degeneration in American Whites: Systematic Review and Meta-analysis

ALICJA R. RUDNICKA, VENEDIKTOS V. KAPETANAKIS, ZAKARIYA JARRAR, ANDREA K. WATHERN, RICHARD WORMALD, ASTRID E. FLETCHER, DEREK G. COOK, AND CHRISTOPHER G. OWEN

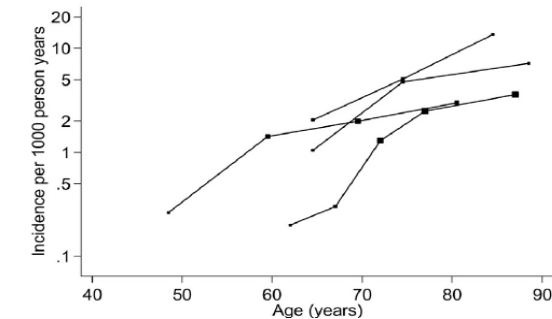
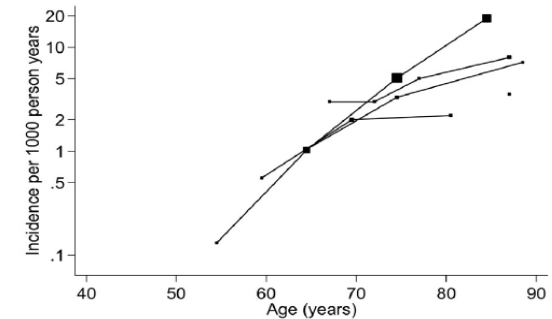
A Prevalence of Early AMD

B Prevalence of Late AMD

≥ 70 r.ż. Wczesne AMD: 13 %, Późne: 3 %

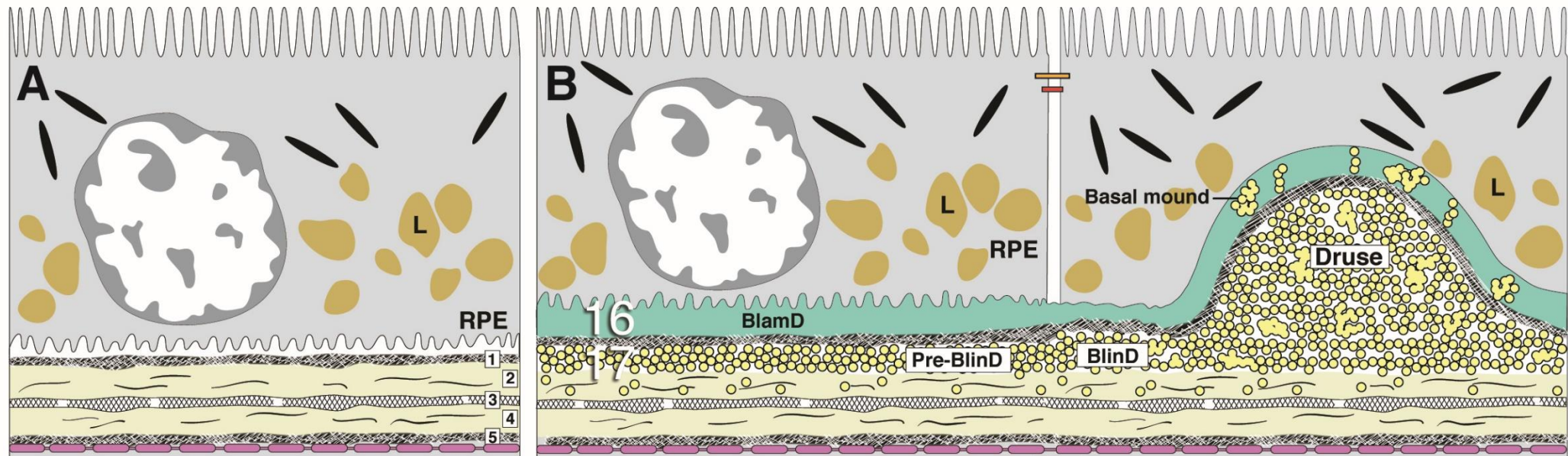

Roczna zapadalność: GA: 1,9/1000, CNV: 1,8/1000

Obraz kliniczny AMD

Powstawanie druzów

Druzy – zewnątrzkomórkowe złogi zawierające resztkowe produkty metabolizmu RPE oraz białka zapalne. W skład druzów wchodzi: lipidy, cholesterol, fragmenty immunoglobulin, białka układu dopełniacza, amyloid B.

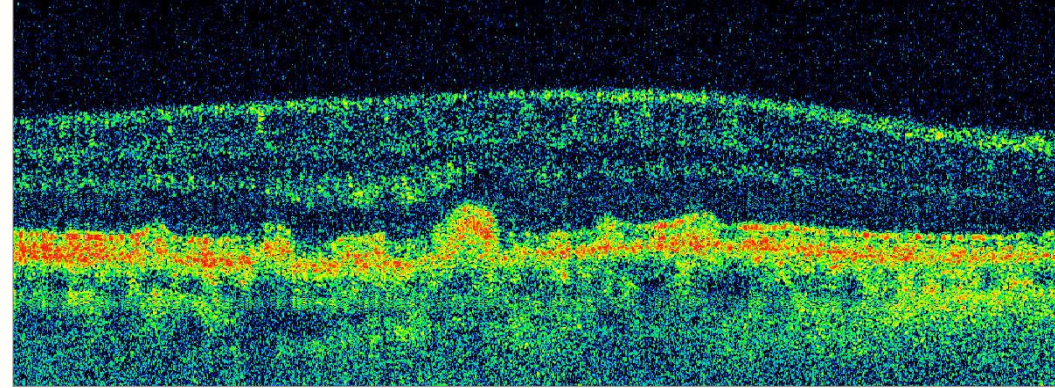
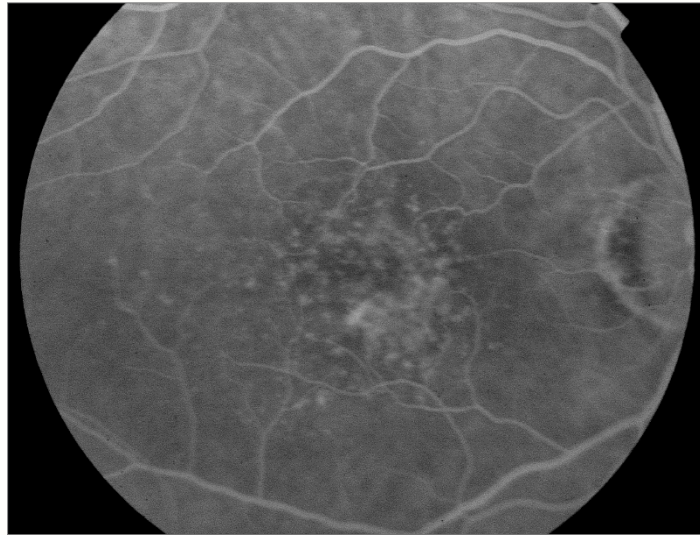
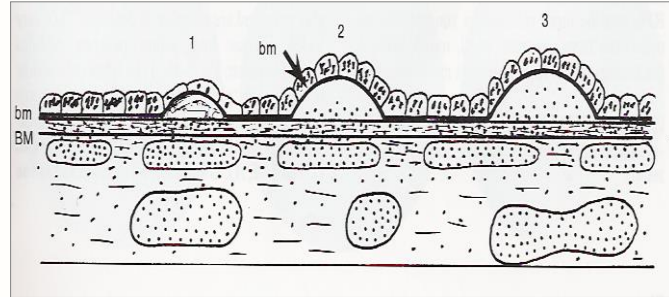

BlamD – Basal laminar deposits: złogi między błoną komórkową a błoną podstawną RPE

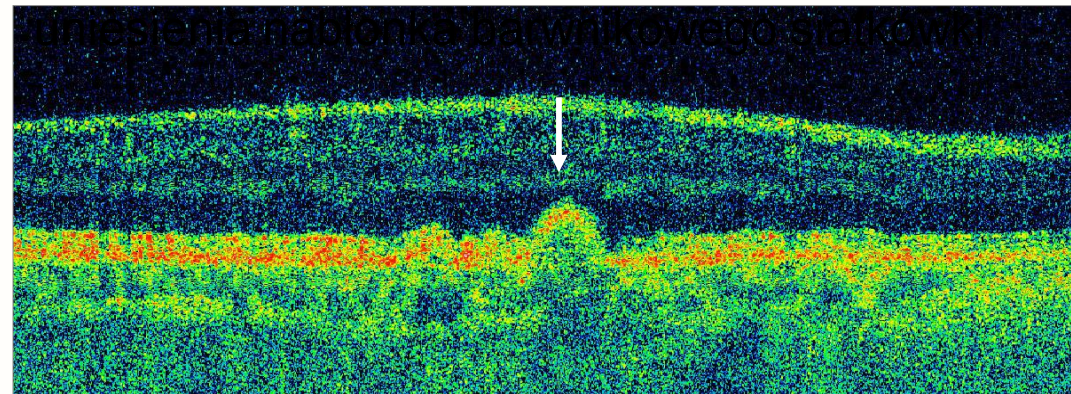
BlinD – Basal linear deposits: złogi położone w obrębie wewnętrznej kolagenowej warstwy błony Brucha

Postać wczesna AMD: Druzy twarde

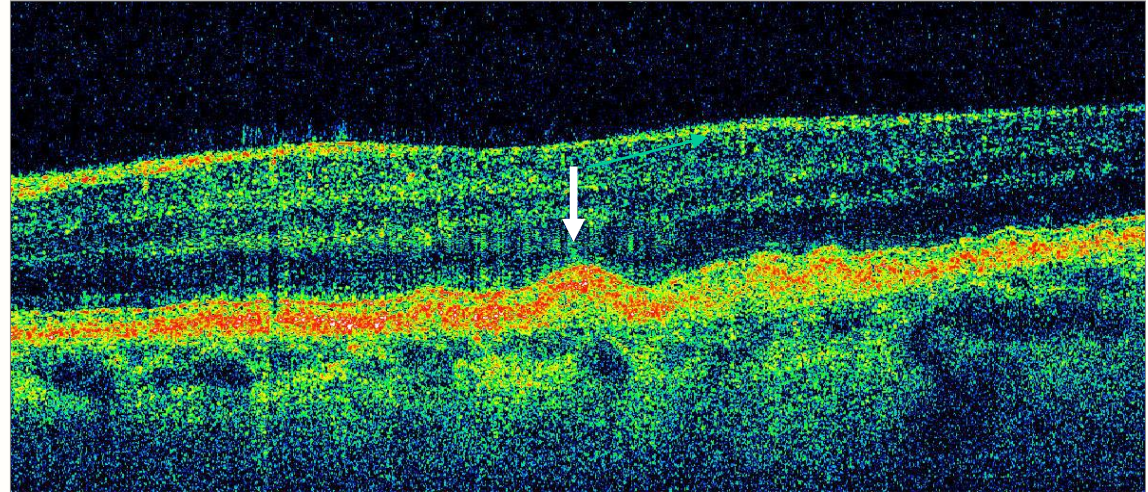
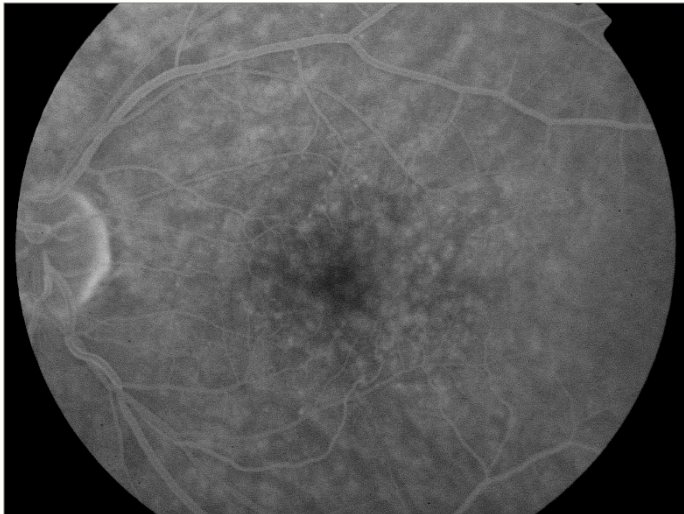
Drobne (wielkość < 63 μm), ostro ograniczone

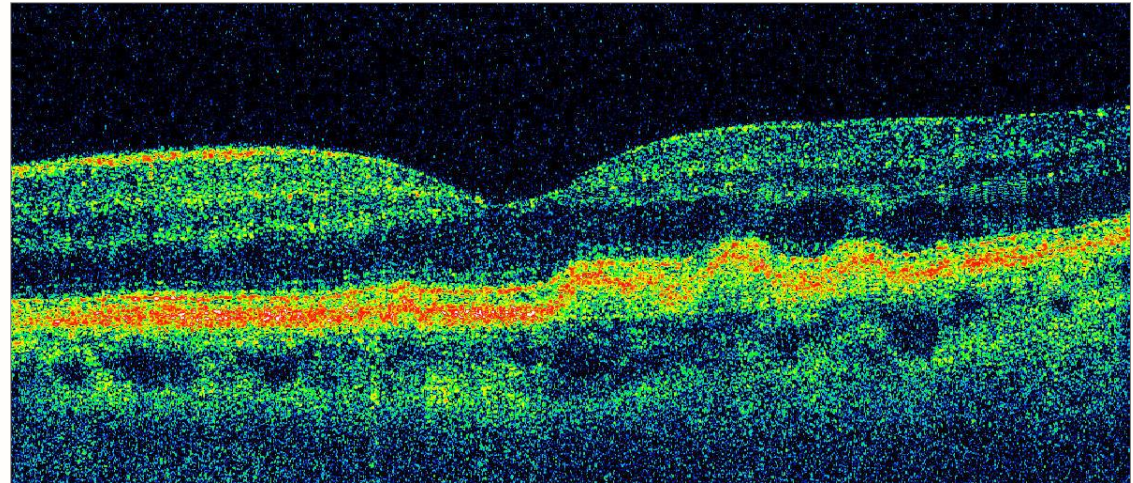
SdOCT – ostra granica uniesienia RPE

Postać wczesna AMD: Druzy miękkie

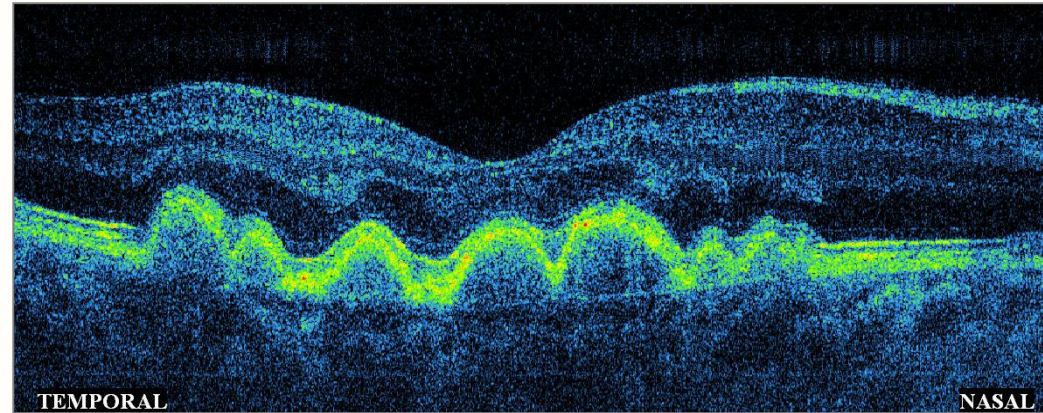
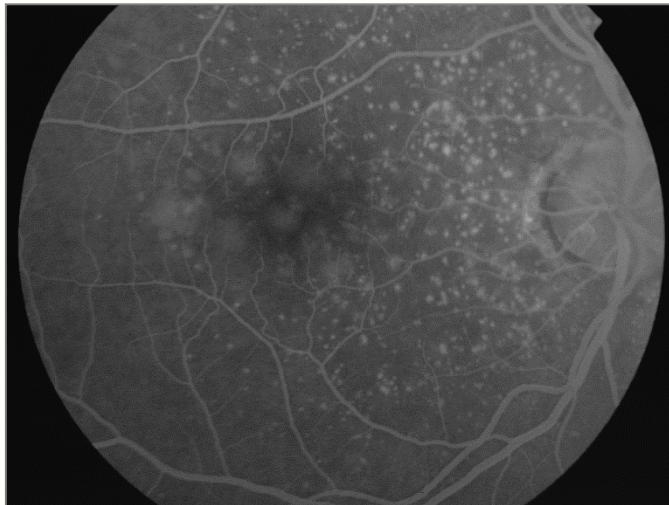
Duże (>63 μm) uniesienia RPE o nieostrych granicach

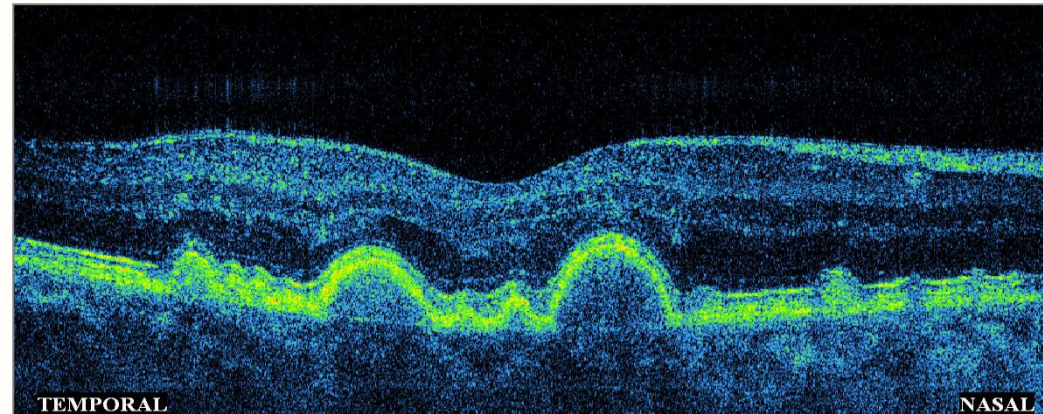
SdOCT: Regularny, kopulasty kształt

Postać wczesna AMD: Druzy miękkie

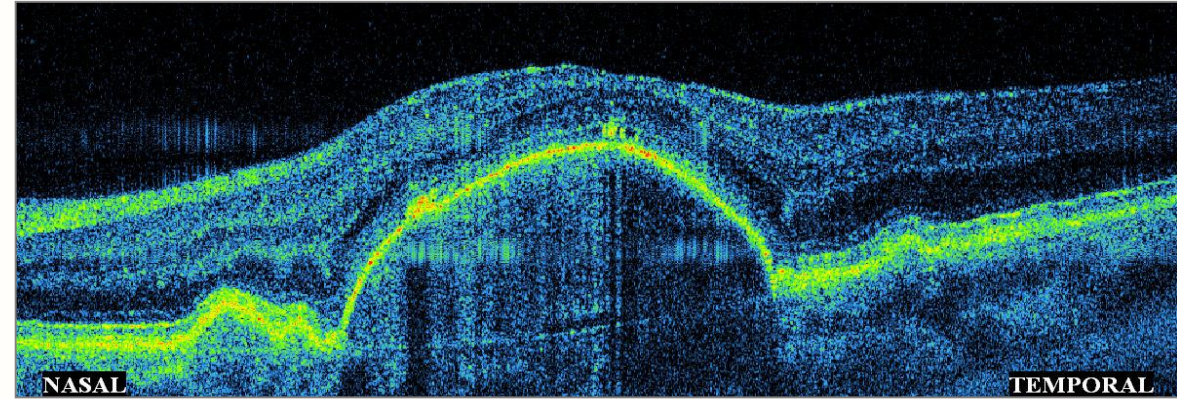
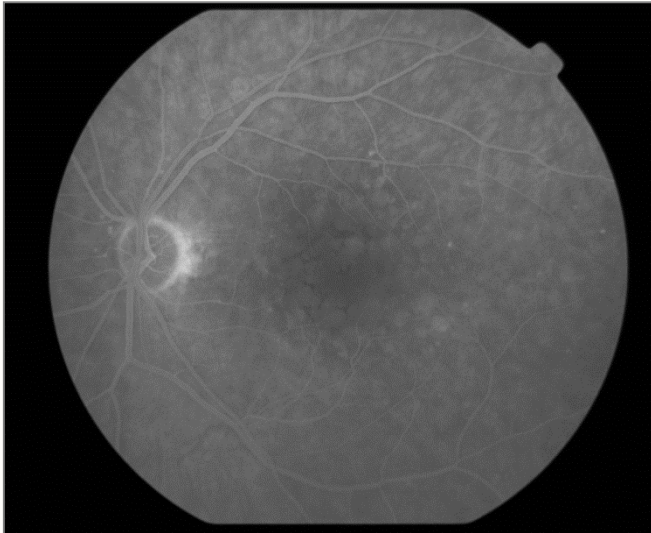
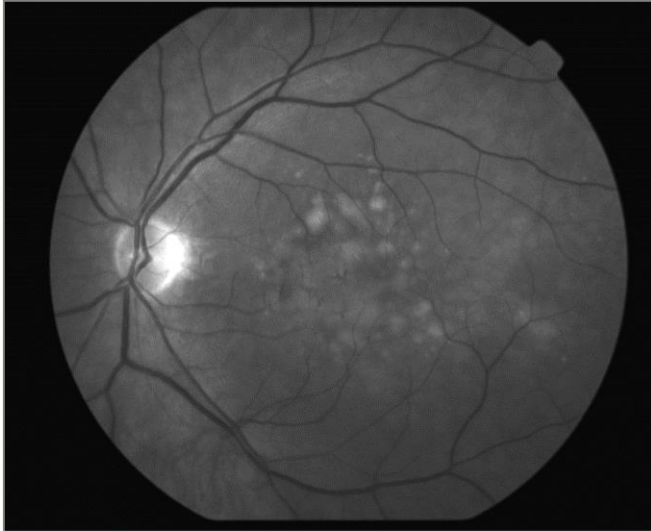

SdOCT: Regularne, kopulaste uniesienia RPE przez materiał o średnim stopniu refleksyjności

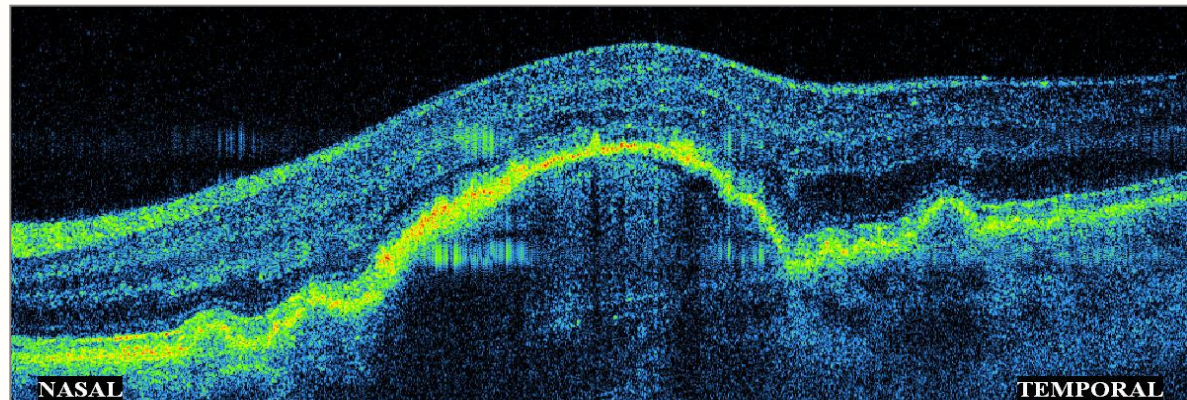

Postać wczesna AMD: Druzoidalne odwarstwienie nabłonka barwnikowego siatkówki

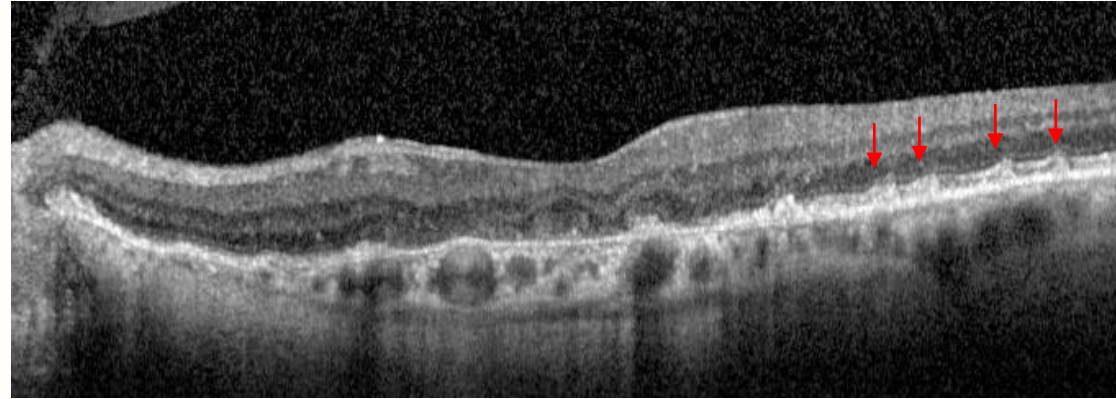
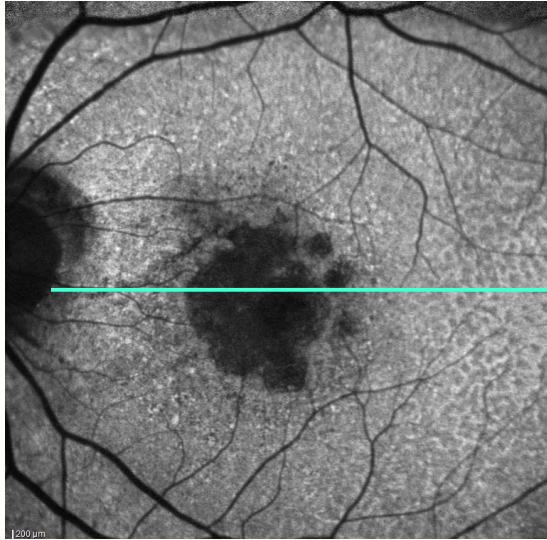

SOCT: Ogromne uniesienie RPE o regularnym, kopulastym kształcie przez materiał o średnim stopniu refleksyjności

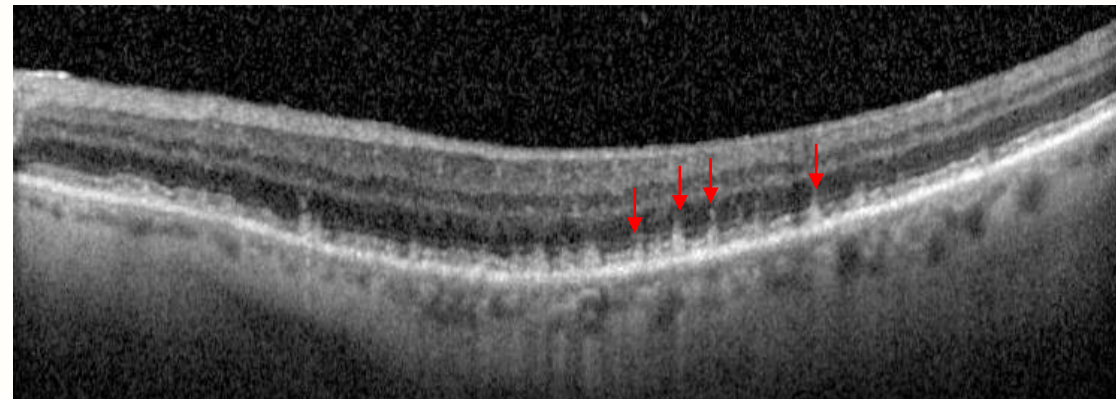
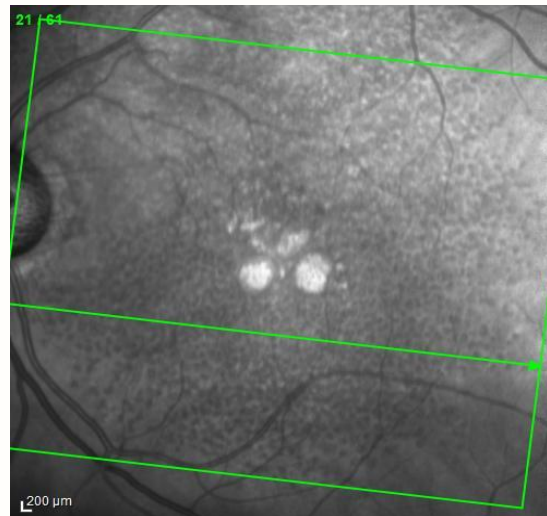

Postać wczesna AMD: Pseudodruzy (druzy rzekome, reticular drusen)

Drobne złogi położone na przedniej powierzchni RPE o składzie podobnym do druzów miękkich

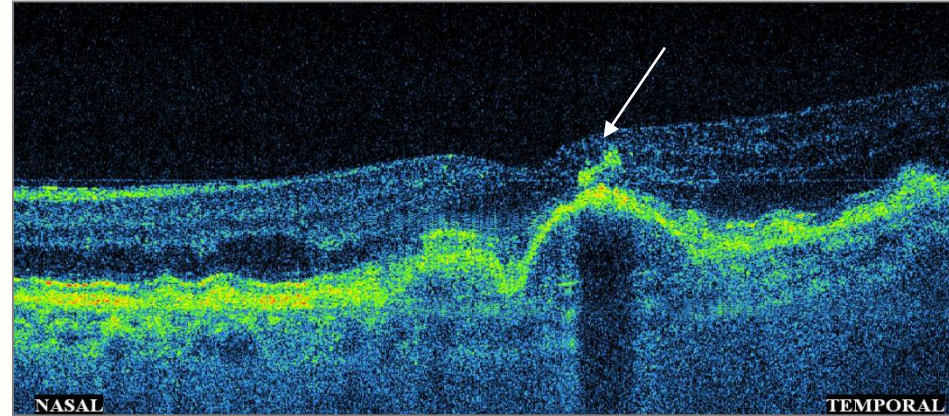
Pseudodruzy są niezależnym czynnikiem ryzyka rozwoju zaniku geograficznego

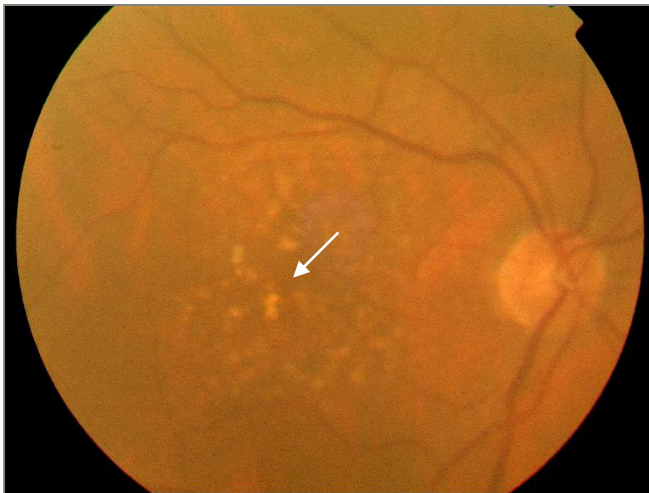
Postać wczesna AMD: Druzy miękkie i towarzyszące zmiany barwnikowe lub zwapnienia

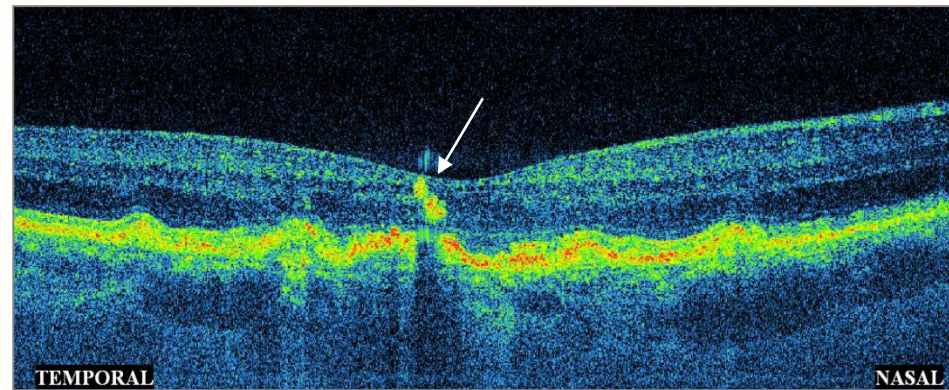
Zdjęcie kolorowe: zmiana barwnikowa

SdOCT: hiperrefleksyjny punkt powyżej druzów

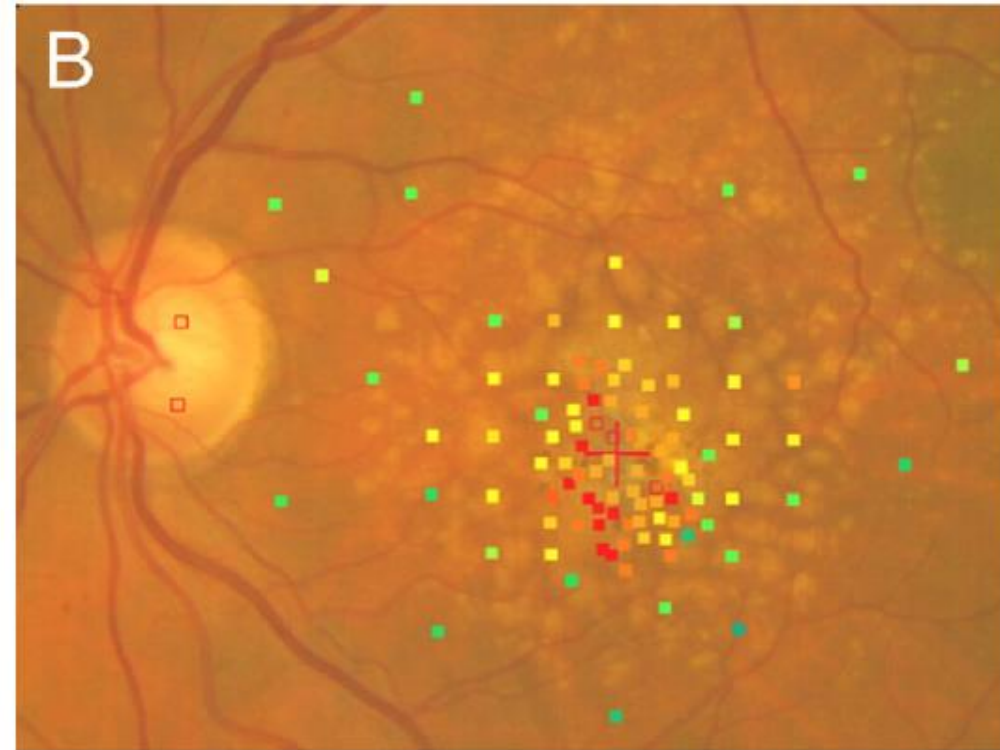
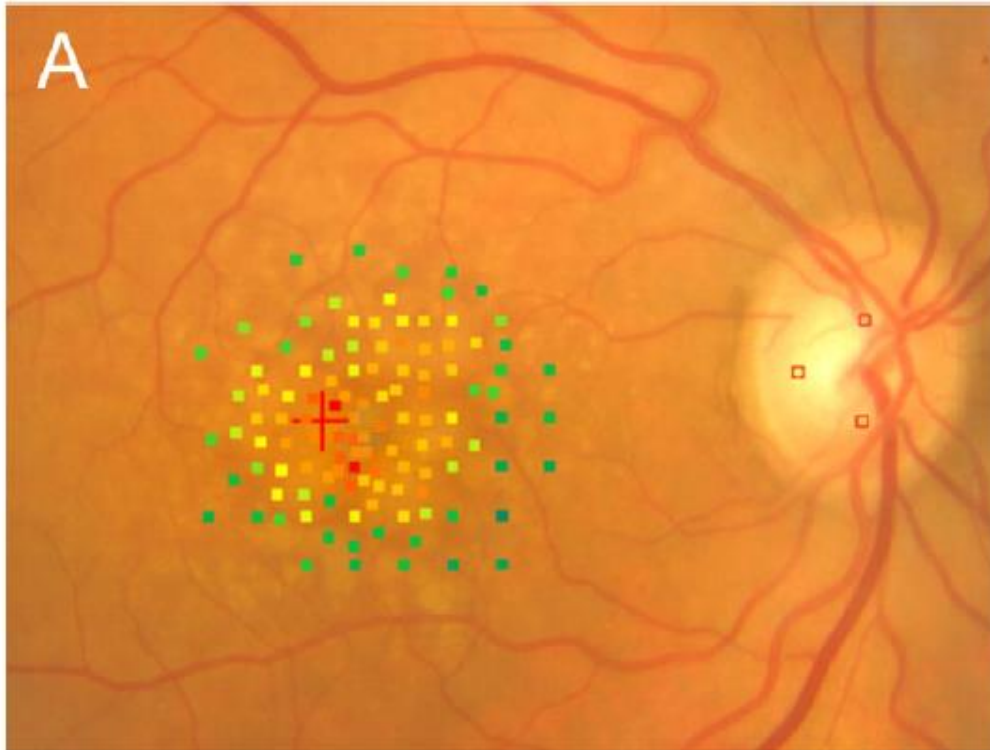
Zdjęcie kolorowe: zwapnienia

SOCT: hiperrefleksyjny punkt powyżej druzów

Zaburzenia czułości siatkówki na powierzchni druzów

Attenuation scale (dB)

□ Not seen at ... dB   ■ Seen at ... dB

Sikorski B.L., Bukowska D., Kaluzny J.J., Szkulmowski M., Kowalczyk A., Wojtkowski M.
Drusen with accompanying fluid underneath the sensory retina. *Ophthalmology* 2011, 118; 82-92.

1. Druzy:

- Twarde
- Miękkie
- Zlewne
- Druzoidalne PED
- Pseudodruzy

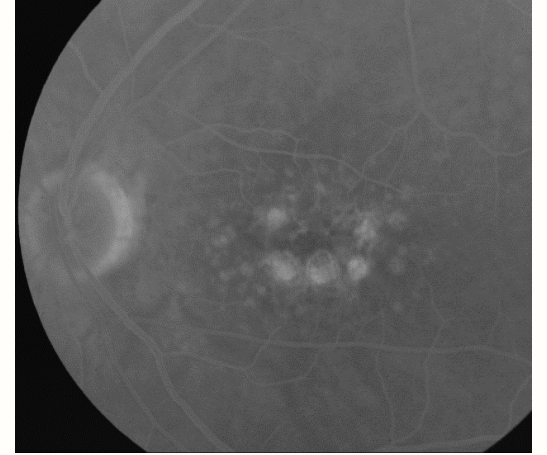
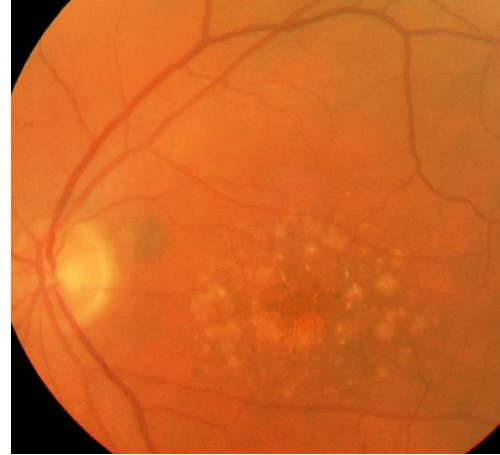
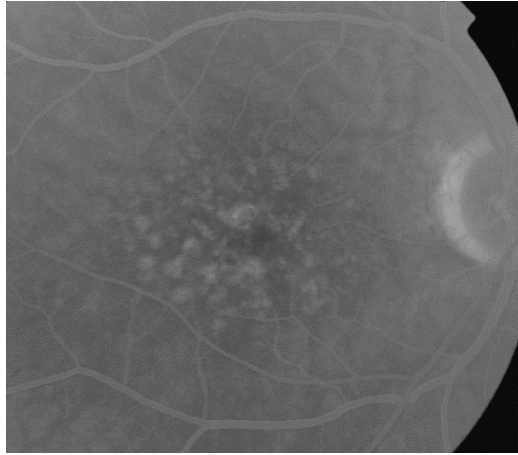
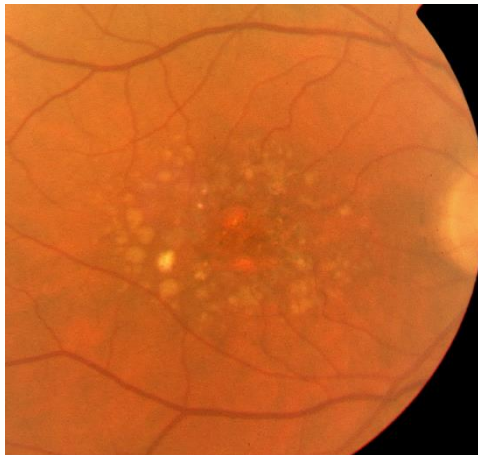
2. Obszary hiper i hipopigmentacji RPE

Obecność druzów miękkich z towarzyszącymi zmianami barwnikowymi w obrębie RPE jest czynnikiem ryzyka rozwoju neowaskularyzacji naczyniówkowej i zaniku geograficznego RPE

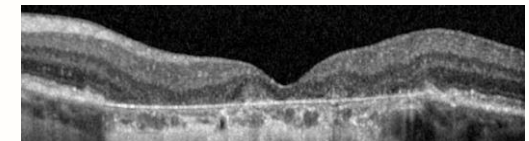
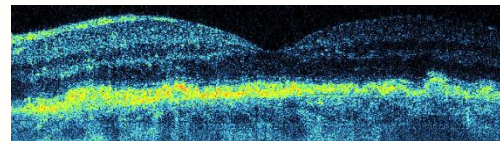
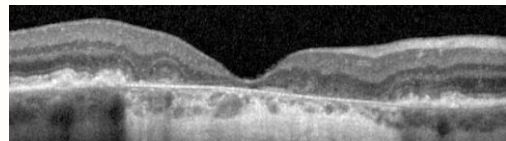
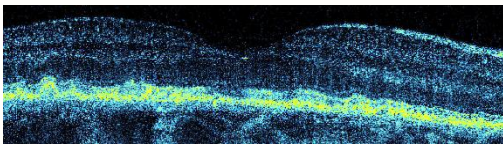
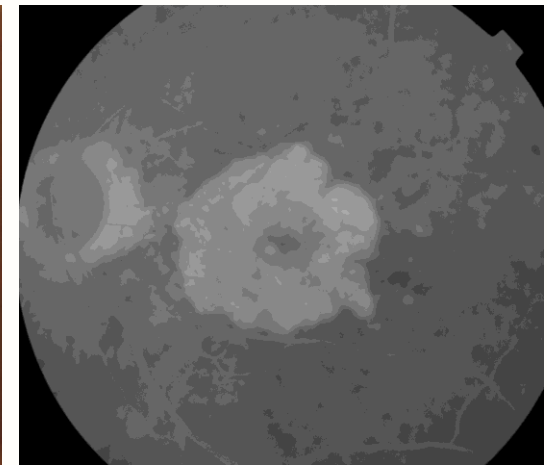
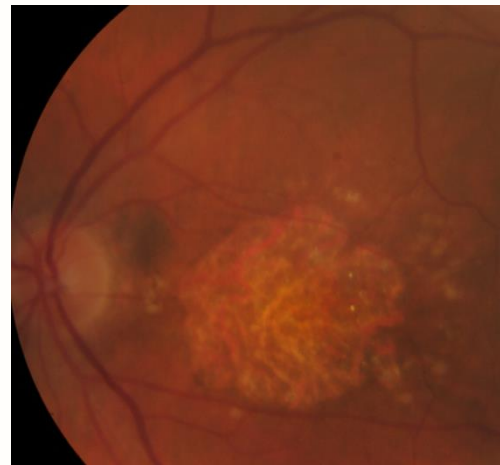
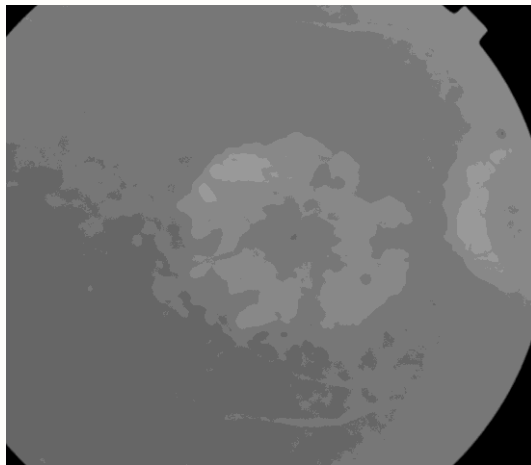
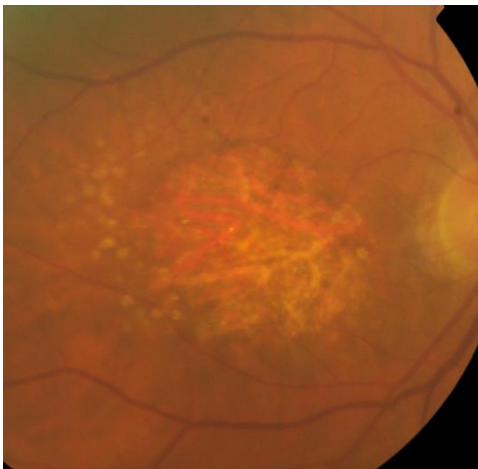
Naturalna progresja AMD

Druzy miękkie są czynnikiem ryzyka rozwoju zaniku geograficznego i neowaskularyzacji naczyńwkowej

2006

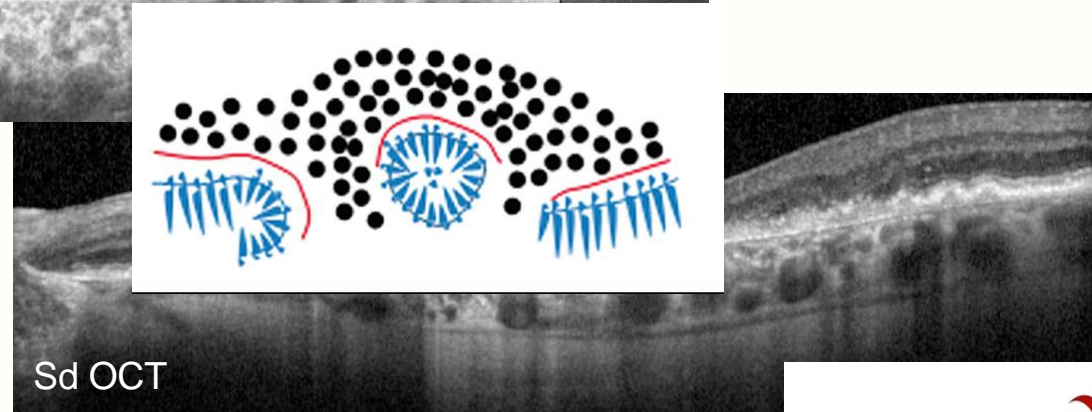
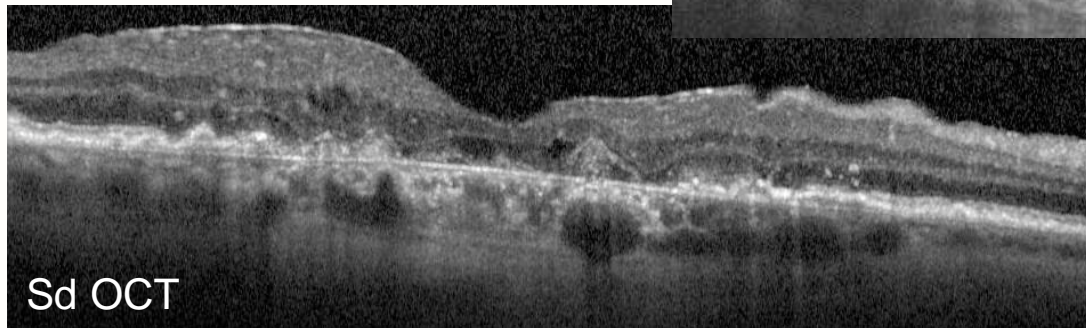
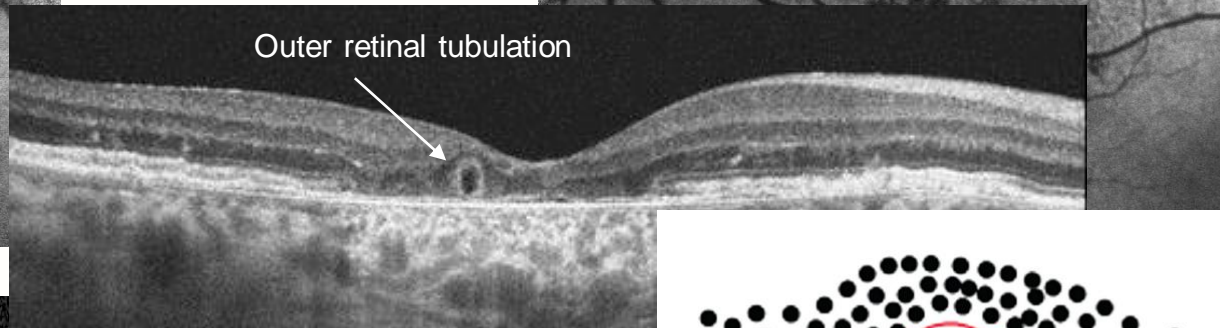
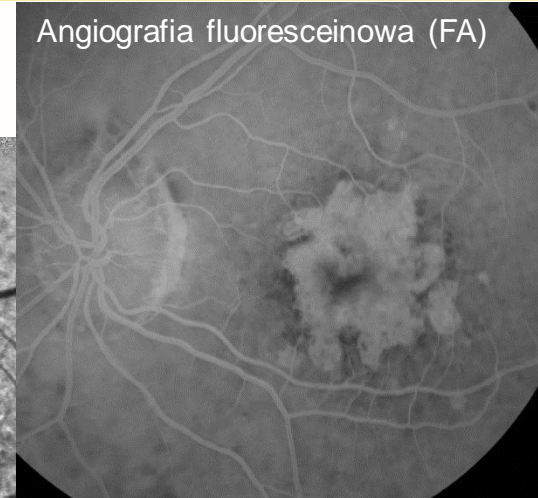
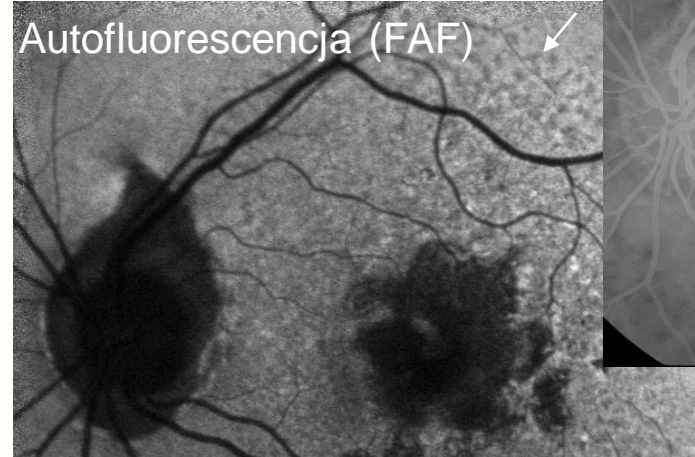
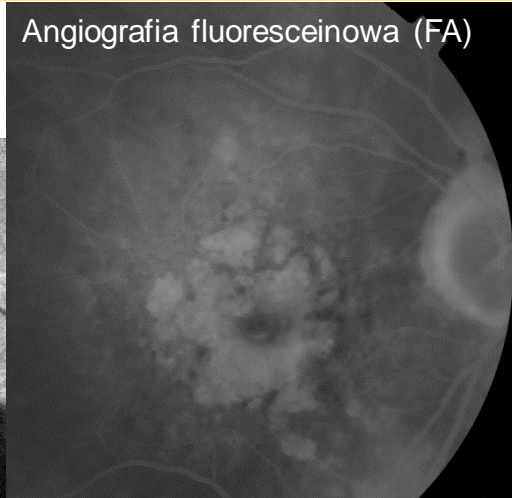
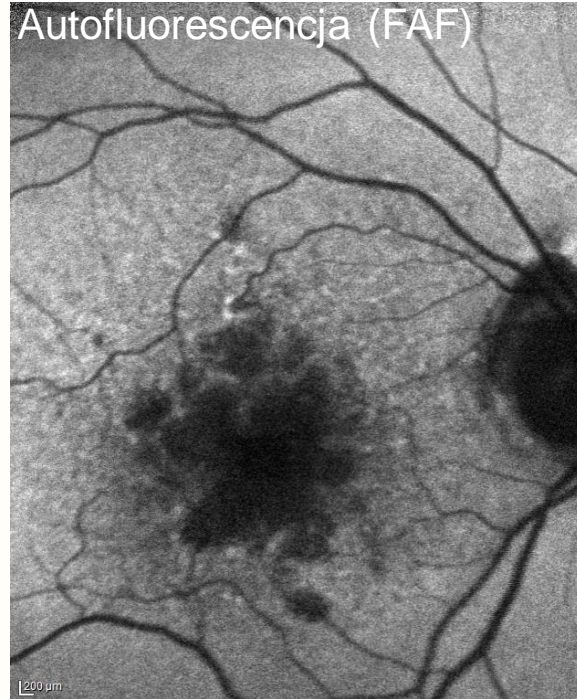
2015

Postać późna zanikowa AMD Zanik geograficzny (GA)

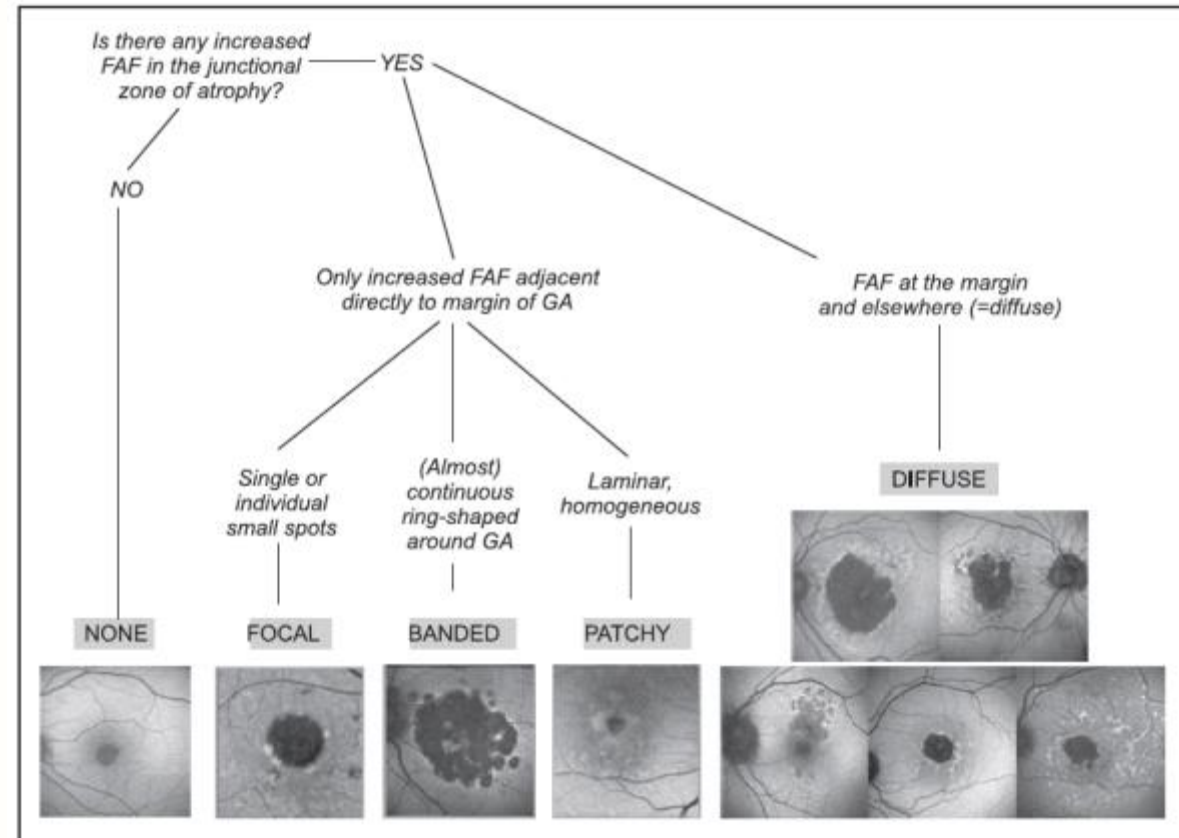
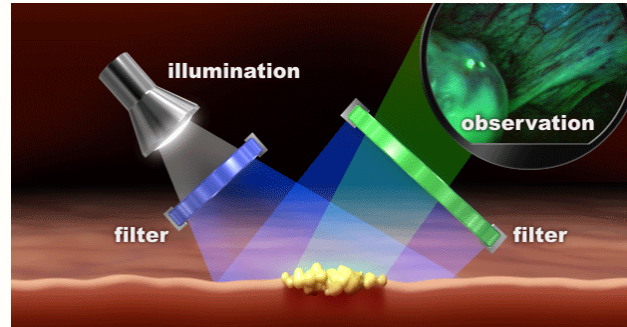

Późna zanikowa postać AMD – Zanik geograficzny (GA)

Późna zanikowa postać AMD: Autofluorescencja (FAF) i ryzyko progresji GA

Istnieje związek między obrazem FAF a ryzykiem progresji¹

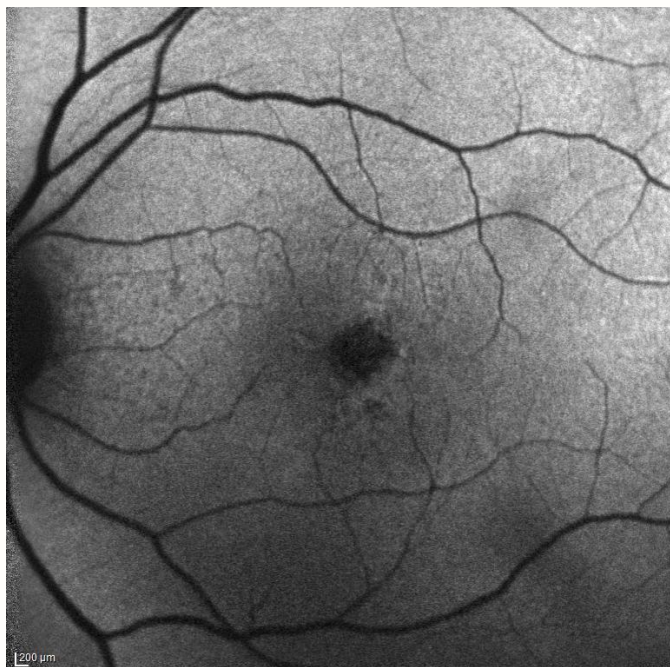

1. F.G. Holz, A. Bindewald-wittich, M. Fleckenstein, J. Dreyhaupt, H. P. N. Scholl, S. Schmitz-Valckenberg, in collaboration with the Fam-study Group: Progression of Geographic atrophy and impact of fundus autofluorescence patterns in age-related macular degeneration. Am J Ophthalmol 2007;143: 463–472.

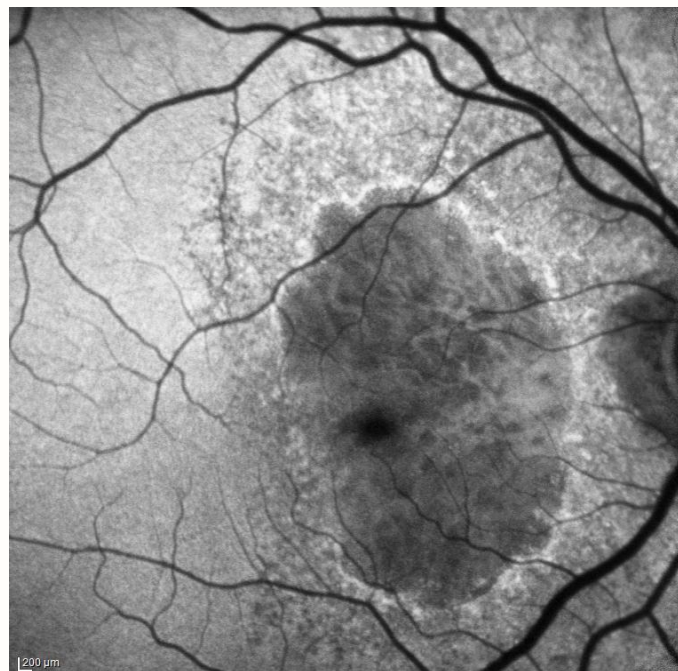
Późna zanikowa postać AMD: Autofluorescencja (FAF) i ryzyko progresji GA

Brak wzmożonej autofluorescencji w obrazie FAF

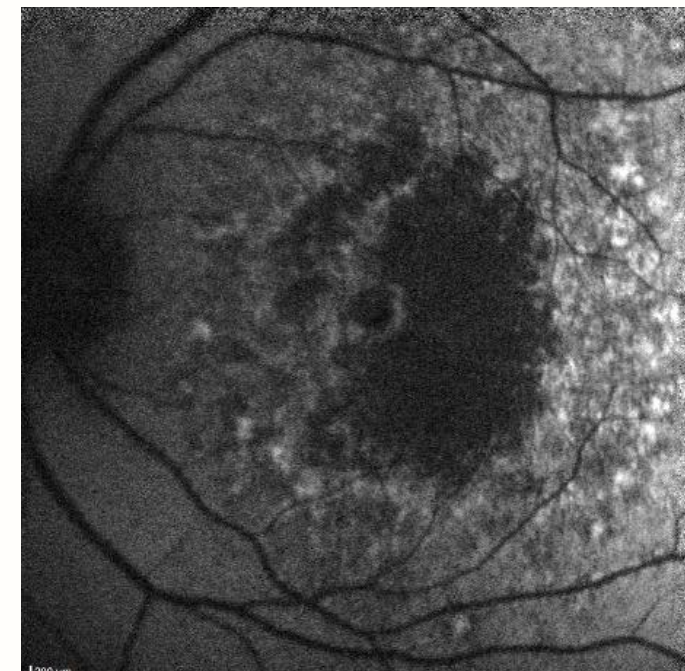
Średnie tempo progresji 0,38 mm² na rok

Pierścień wzmożonej autofluorescencji wzdłuż krawędzi zmiany

Średnie tempo progresji 1,81 mm² na rok

Rozsiane ogniska autofluorescencji zarówno przy granicy GA jak i w oddaleniu od jego brzegu

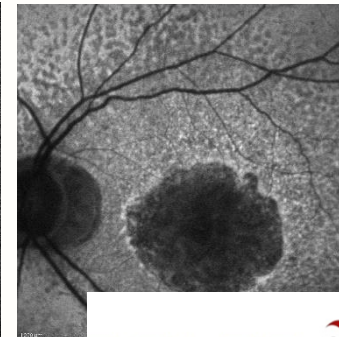
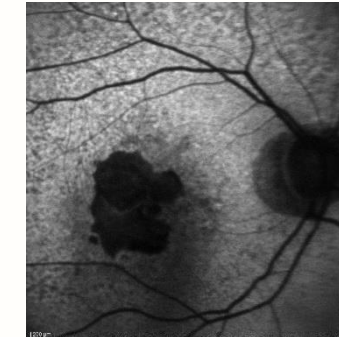
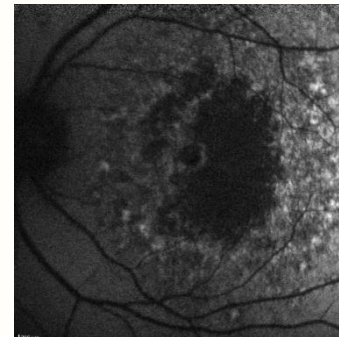
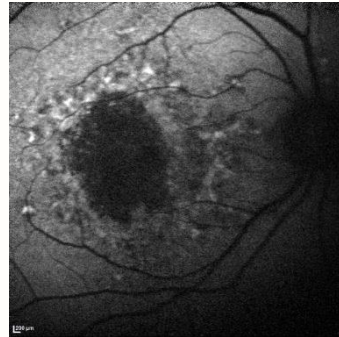
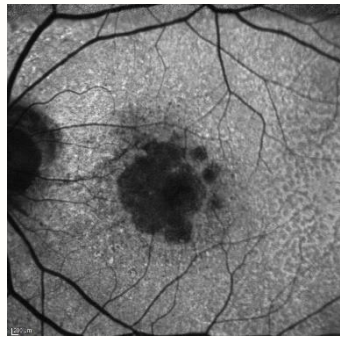
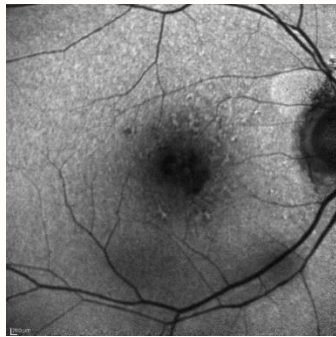
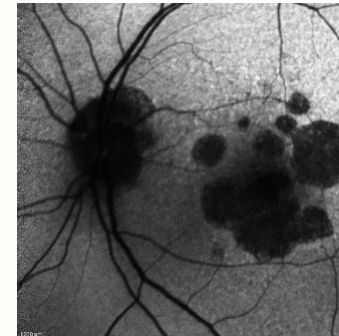
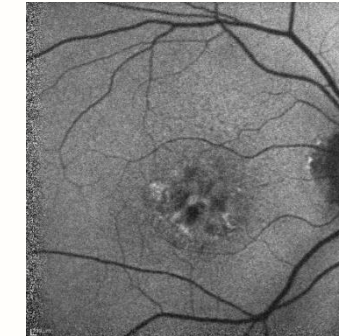
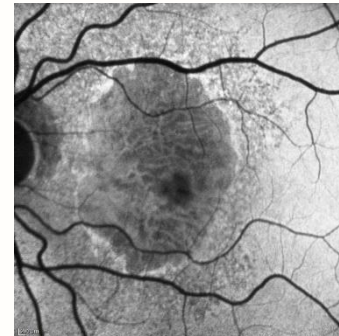
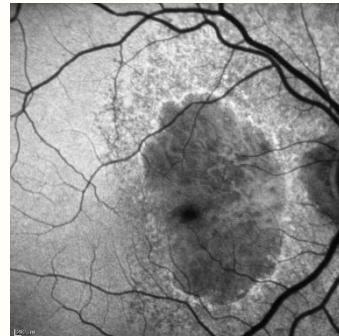
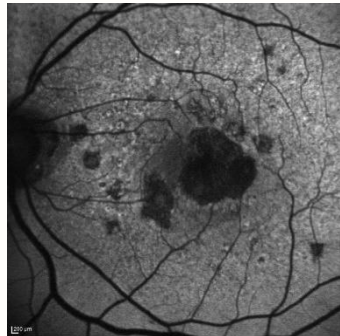
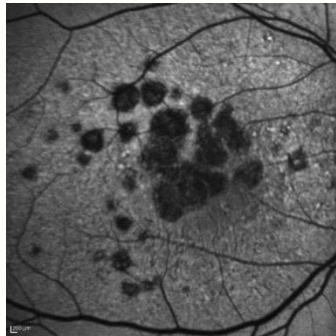
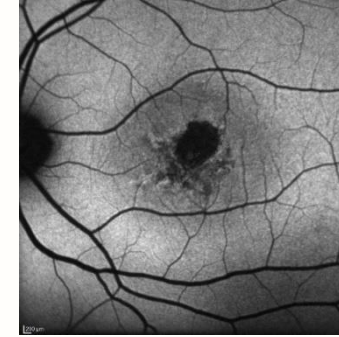
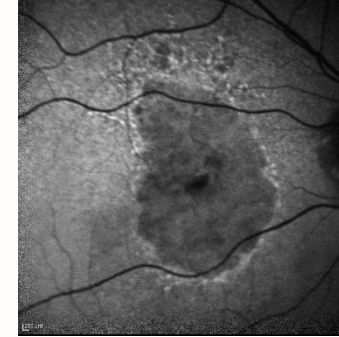
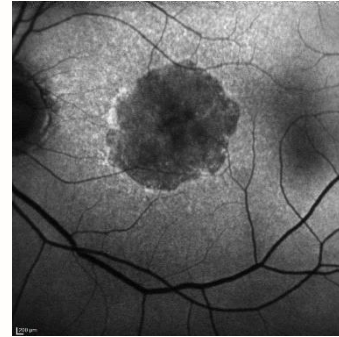
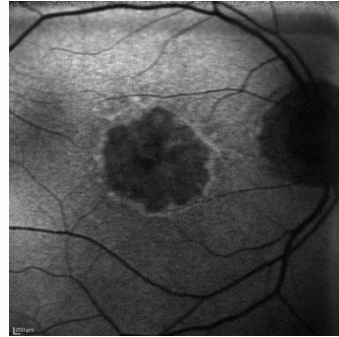
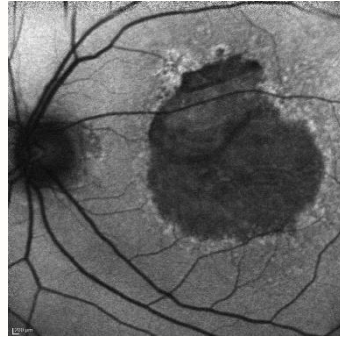
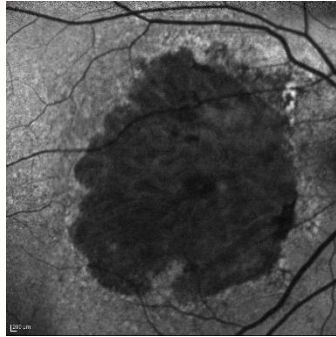

Średnie tempo progresji 1,77 mm² na rok

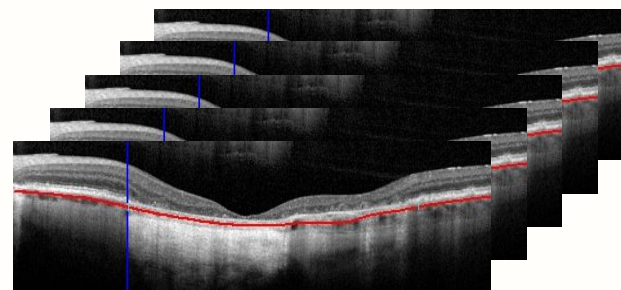
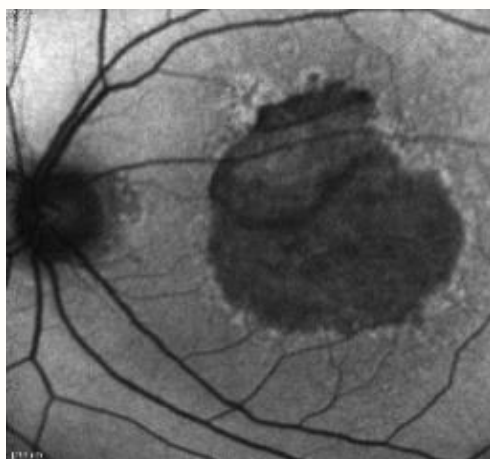
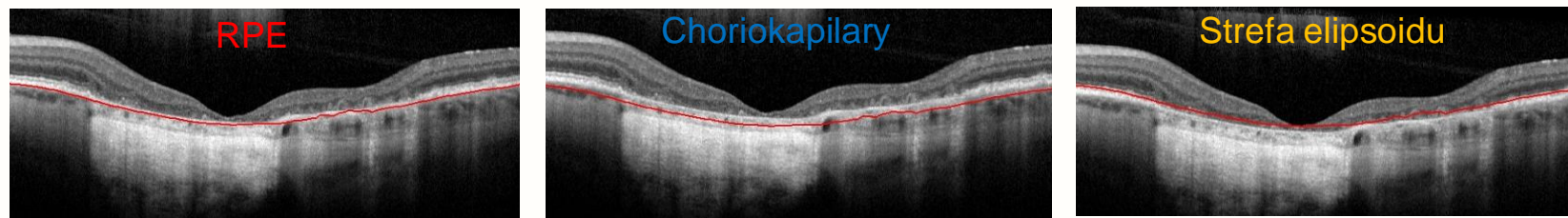
Zanik geograficzny (Geographic atrophy GA) – Zanik RPE, fotoreceptorów i naczyń włosowatych w plamce

Różne formy GA w badaniu FAF

Późna zanikowa postać AMD: En face OCT w obrazowaniu GA

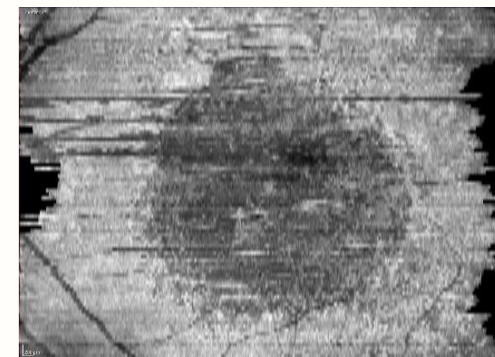
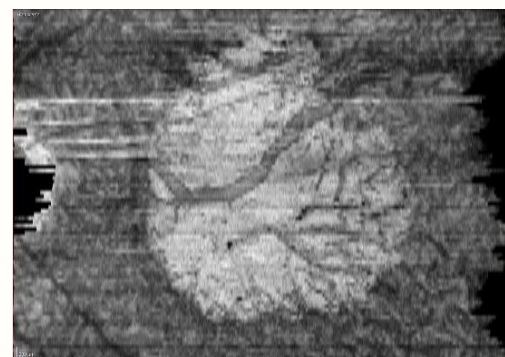
Istnieje korelacja między powierzchnią GA w badaniu FAF i En face OCT

RPE

Choriokapillary

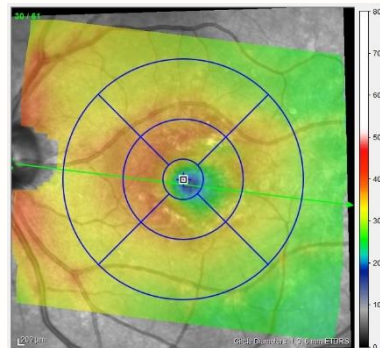
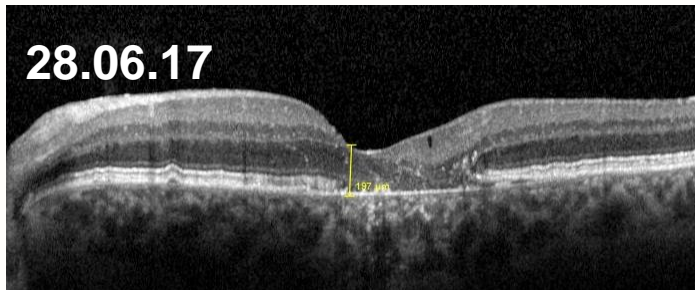
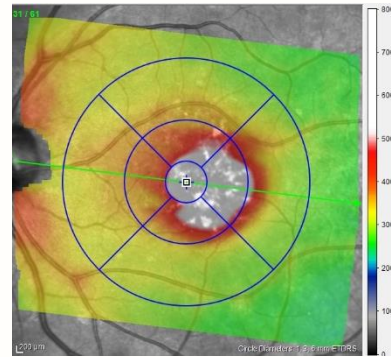
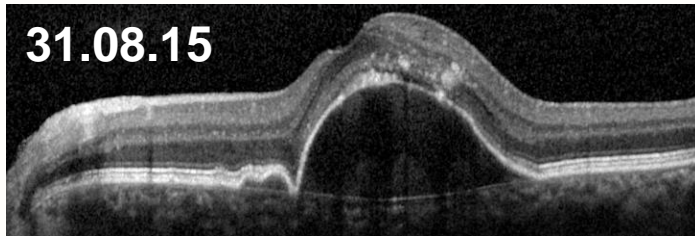
Strefa elipsoidu

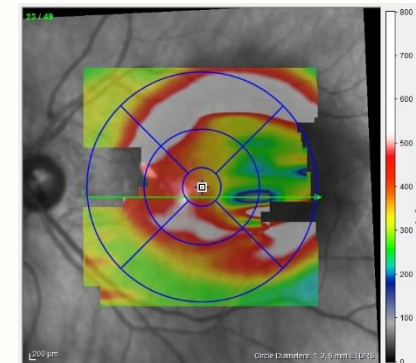
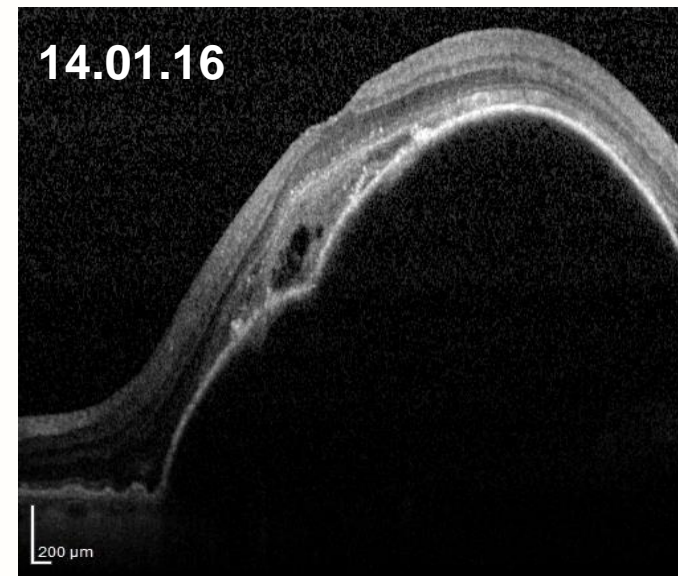
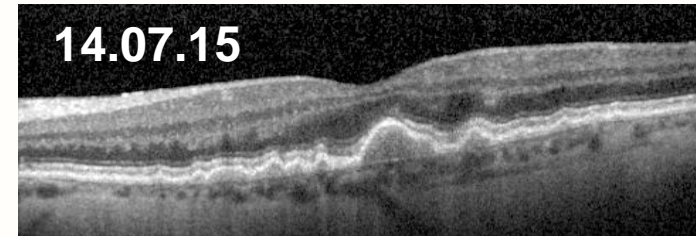

Naturalna progresja AMD

Zanik geograficzny

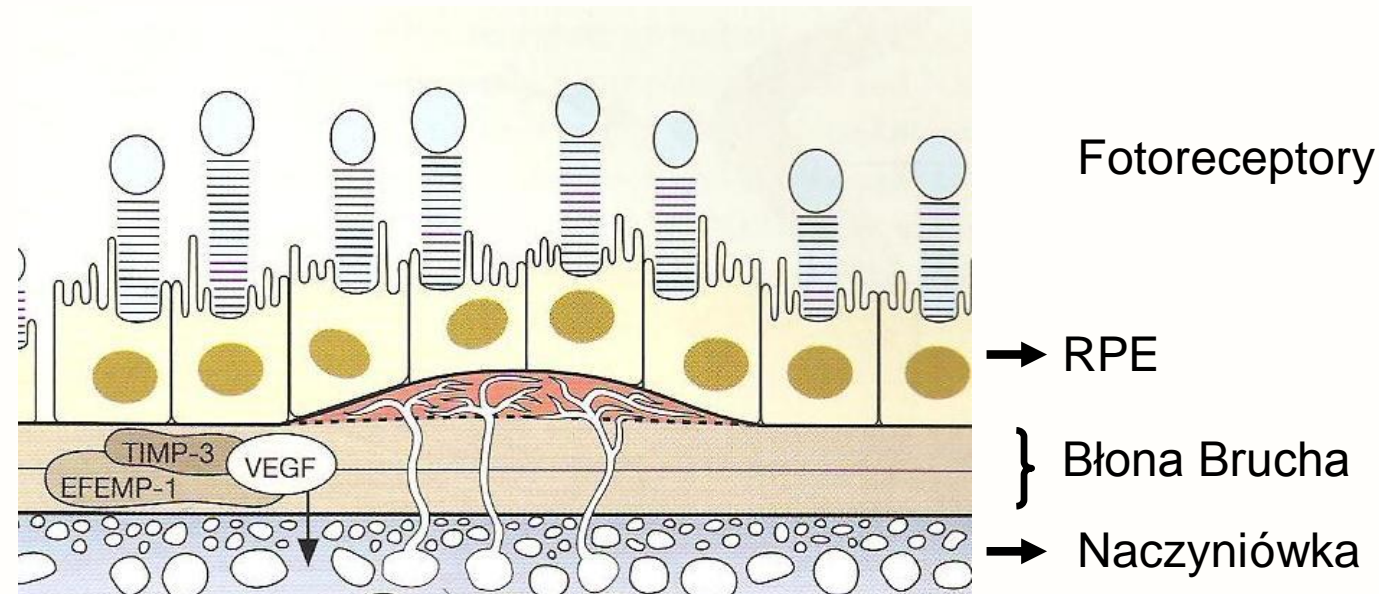
Neowaskularyzacja naczyniówkowa

Postać późna wysiękowa AMD

Neowaskularne AMD

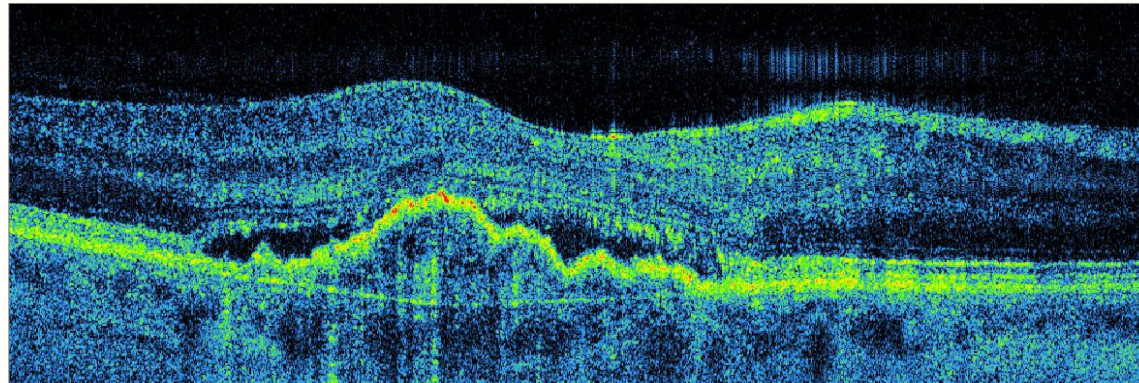
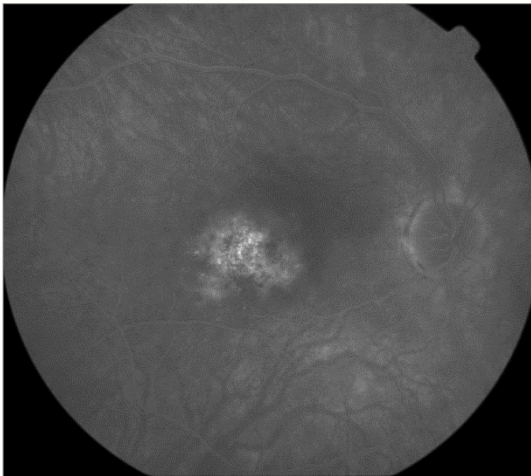
Neowaskularyzacja naczyniówkowa (CNV)

Wysiękowe AMD: Ukryta CNV w badaniu SdOCT

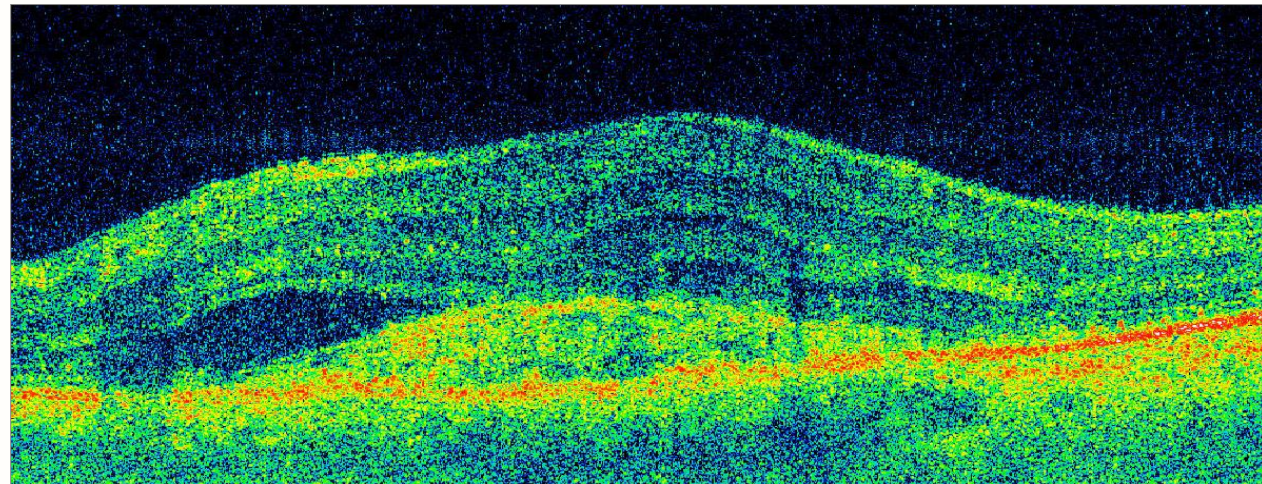
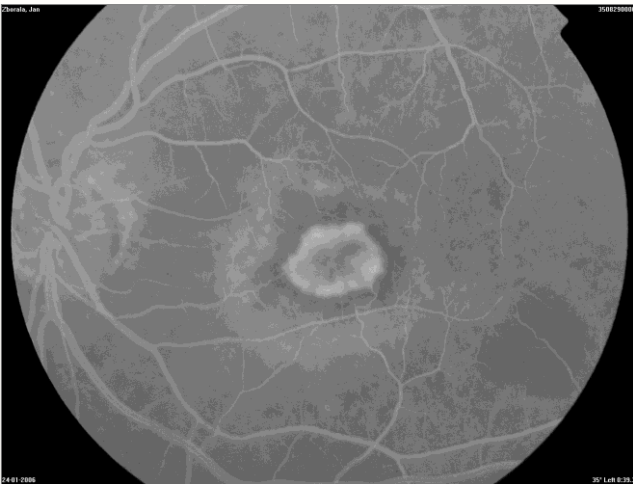
1. CNV pod RPE
2. Brak obecności CNV pod siatkówką zmysłową
3. Płyn położony pod siatkówką zmysłową lub RPE

Typ I CNV

Wysiękowe AMD: Klasyczna CNV w badaniu SdOCT

1. CNV pod siatkówką zmysłową (nad RPE)
2. Płynu stosunkowo niewiele zwykle pod lub śródsiatkówkowo
3. Brak surowiczego PED

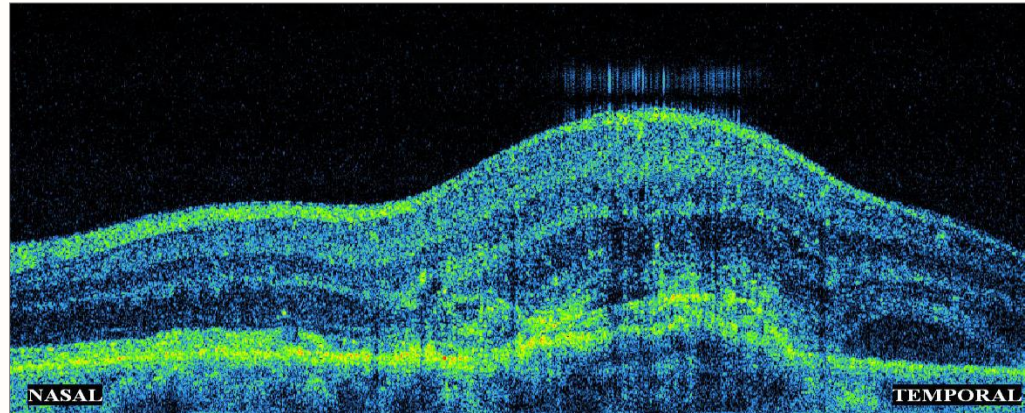
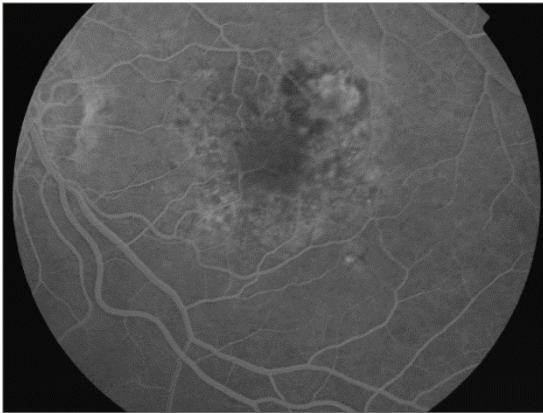

Typ II CNV

Minimalnie klasyczna CNV w badaniu SdOCT

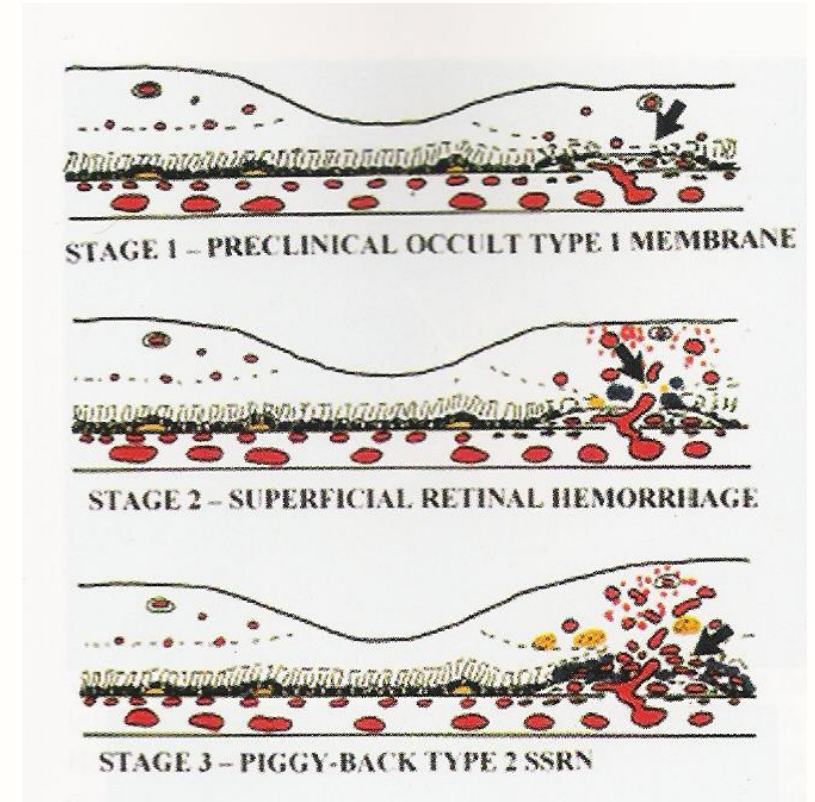
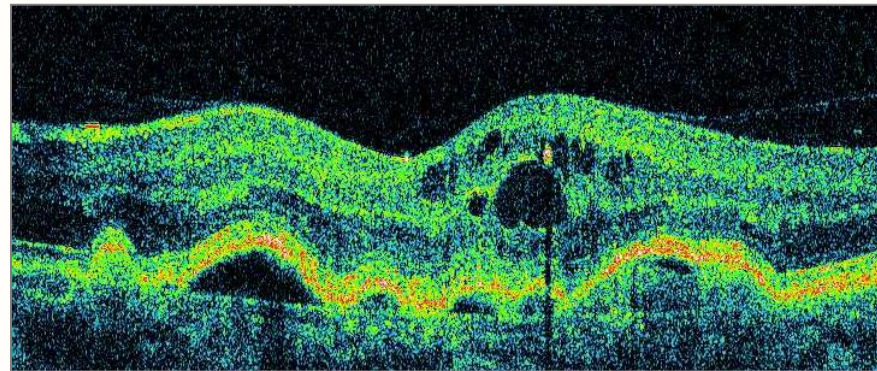
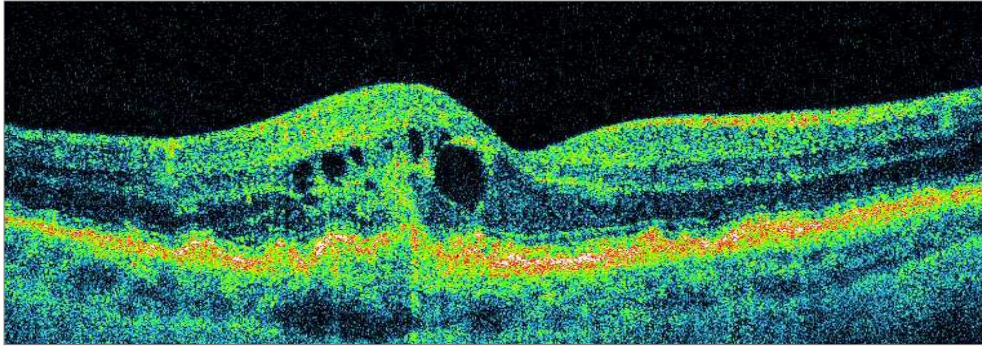
1. CNV pod RPE
2. CNV pod siatkówką obejmujące mniej niż połowę zmiany
3. Płyn przeważnie pod siatkówką zmysłową

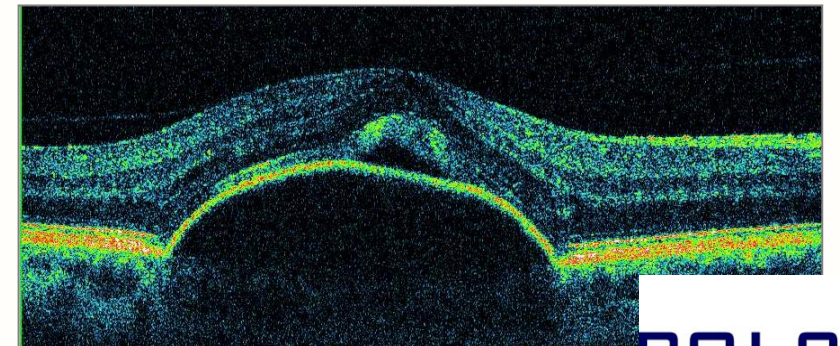
Typ I + II CNV

Wysiękowe AMD: Naczyniowe proliferacje siatkówki (RAP)

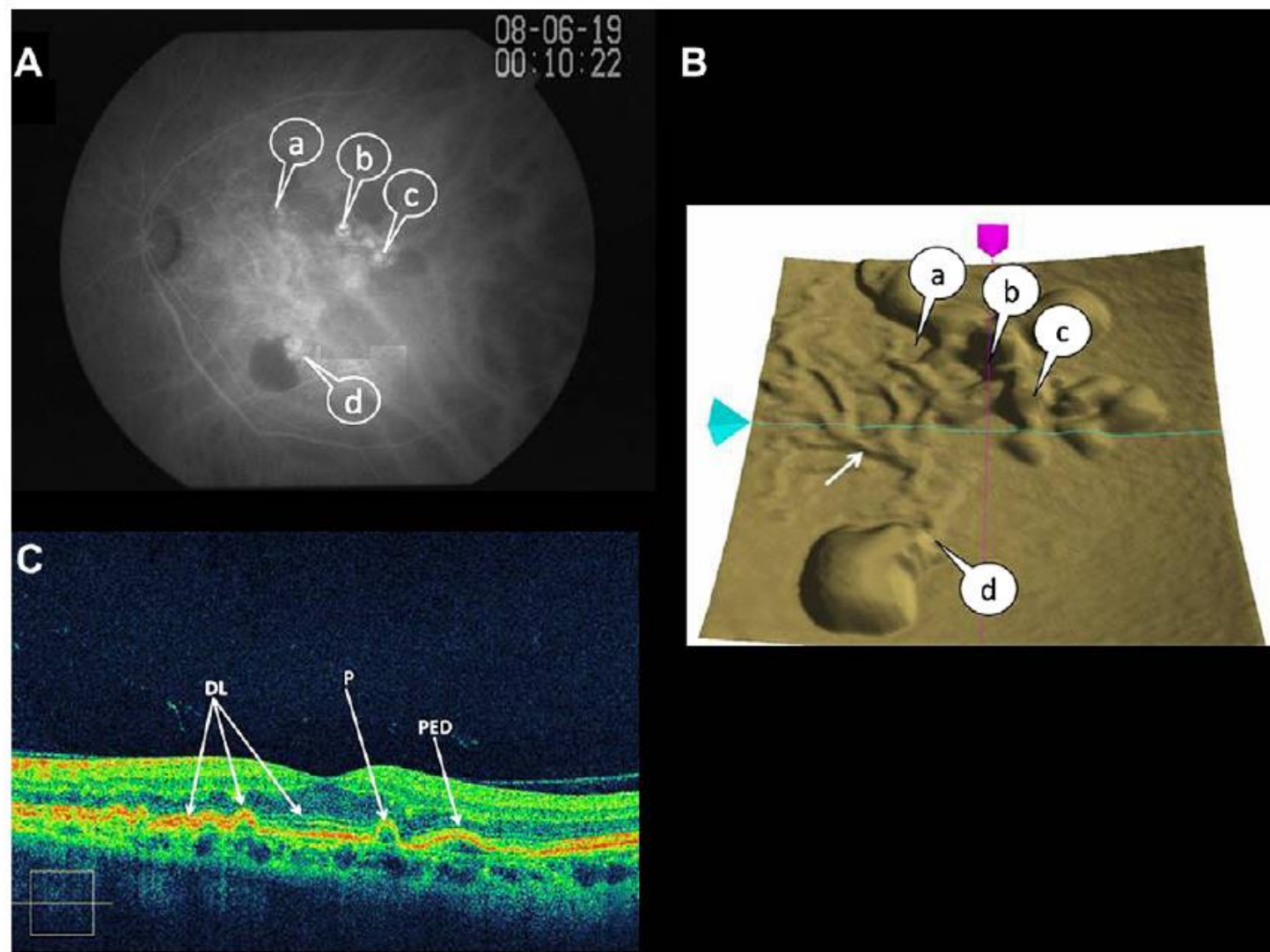

Typ III CNV

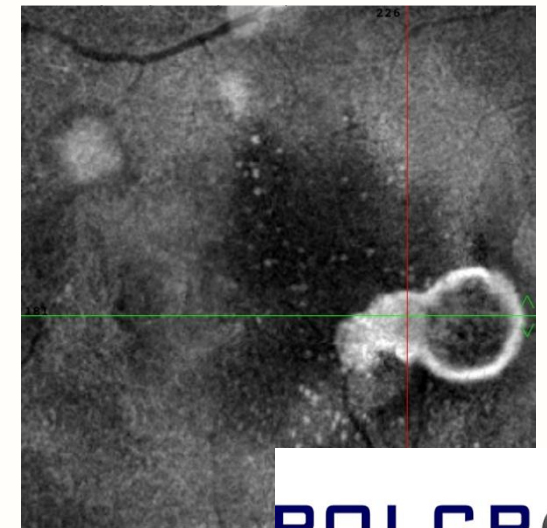
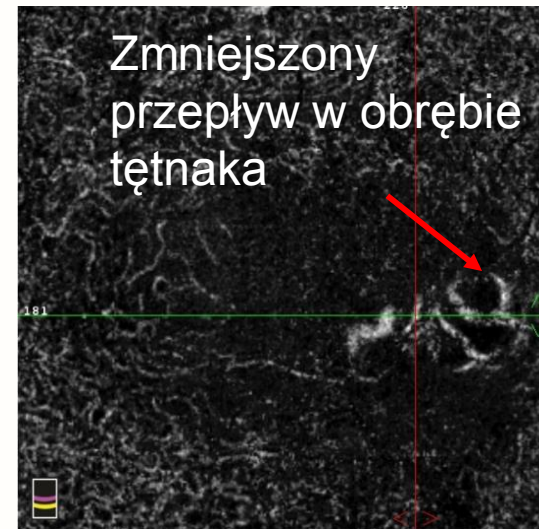
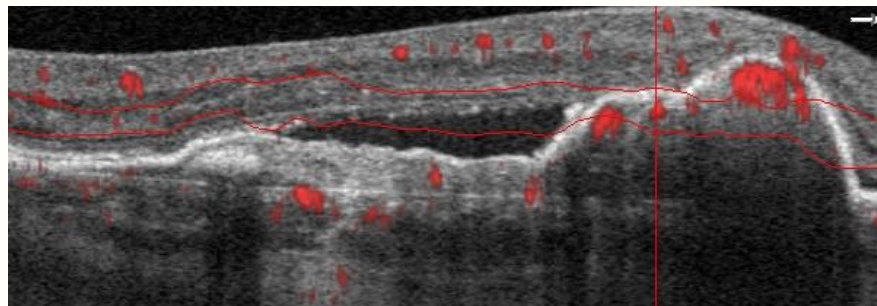
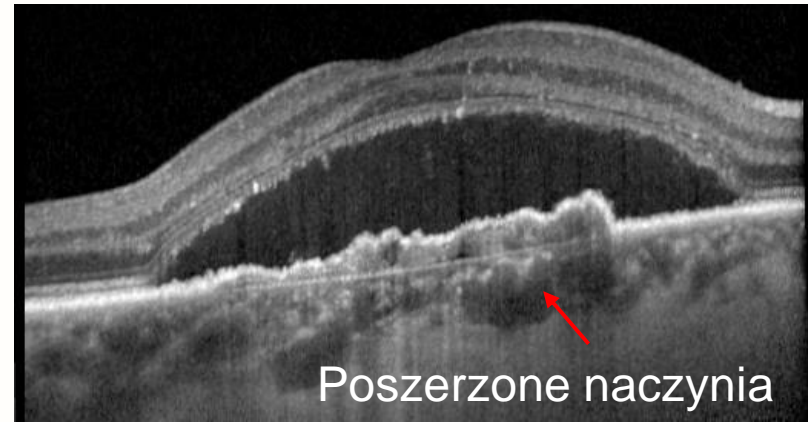
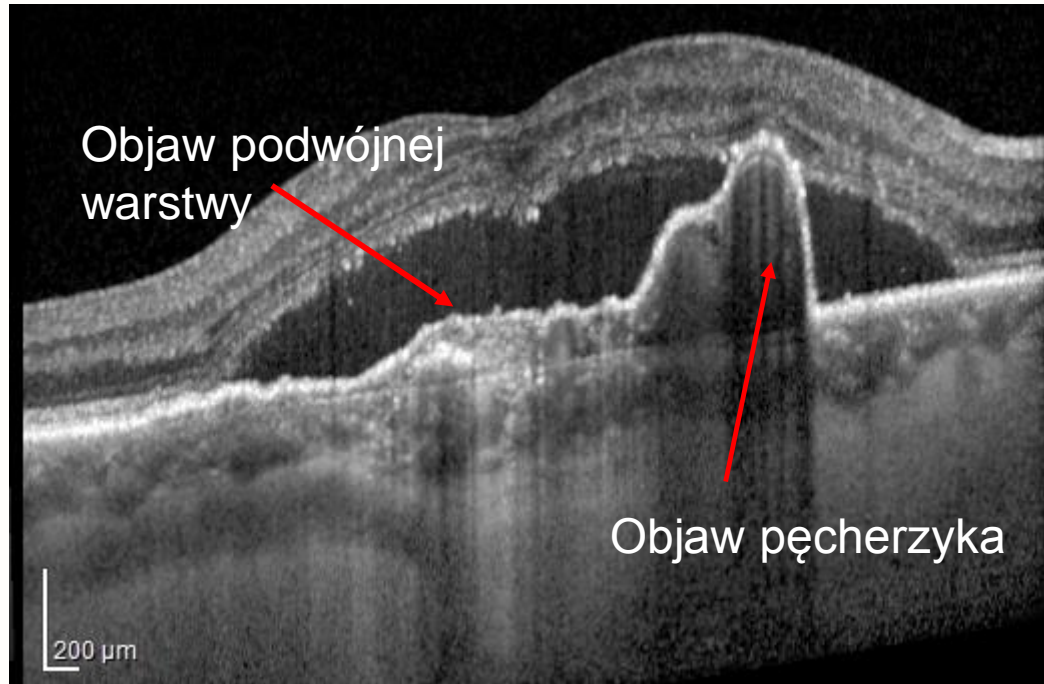
Wysiękowe CNV: Idiopatyczna polipoidalna choroidopatia (IPC)

Y. Imamura et al. Polypoidal Choroidal Vasculopathy: A review. *Sur Ophthalmol* 2010; 55: 501-515

Polipoidalna waskulopatia naczyniówkowa (PCV)

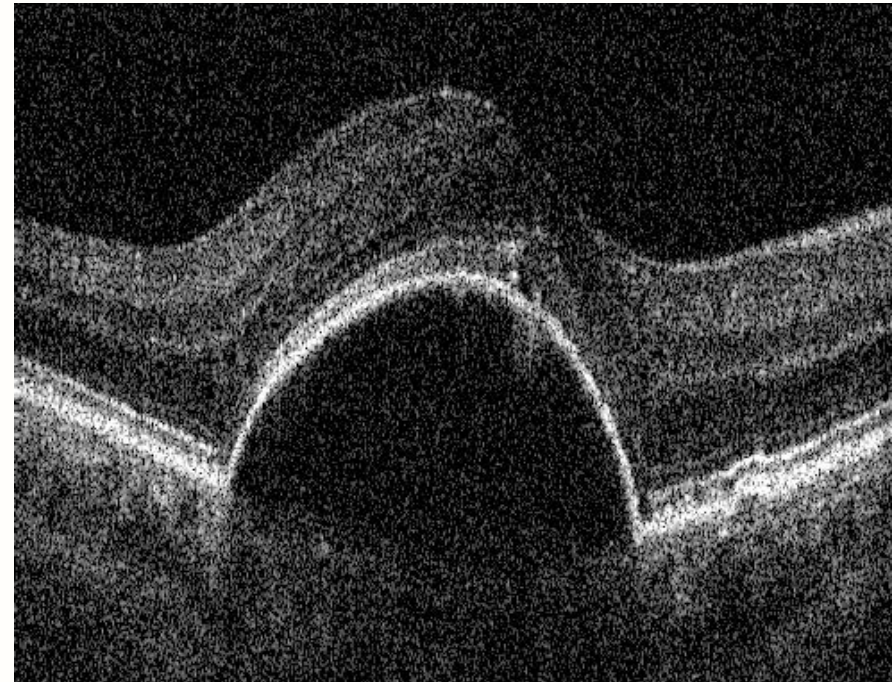
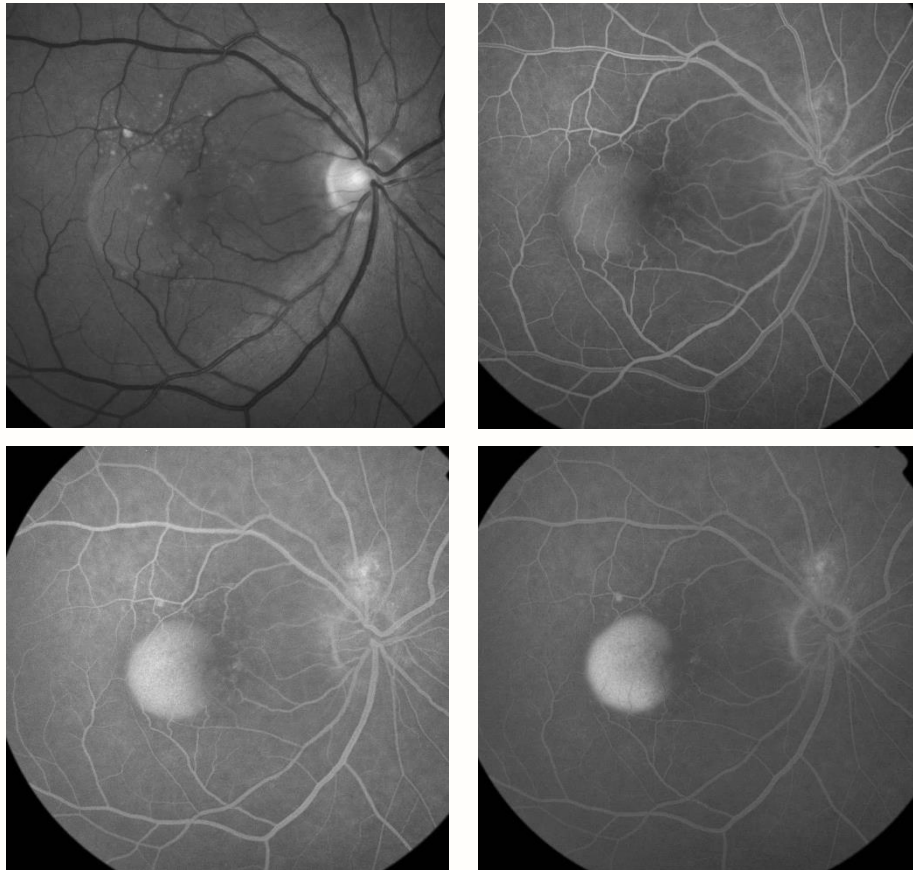
Pacjentka I. 58. leczona od 2 lat iniekcjami doszklistkowymi antyVEGF do OP

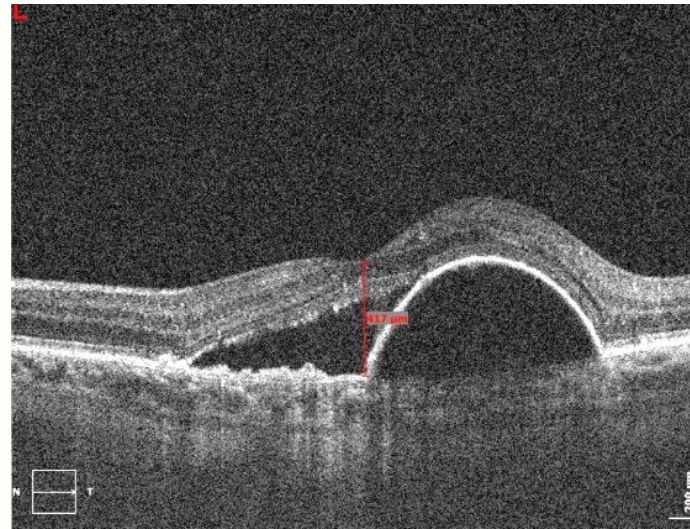
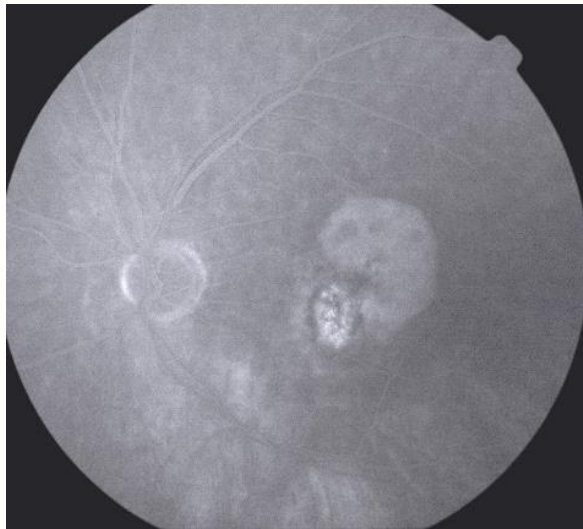
Surowicze PED w AMD

**Surowicze PED w AMD – kopulaste, ostro odgraniczone
uniesienie RPE często odgraniczone obszarem płynu
podsiatkówkowego**

Surowicze PED w AMD

Surowicze PED związane z obecnością neowaskularyzacji naczyniówkowej (CNV) typu 1

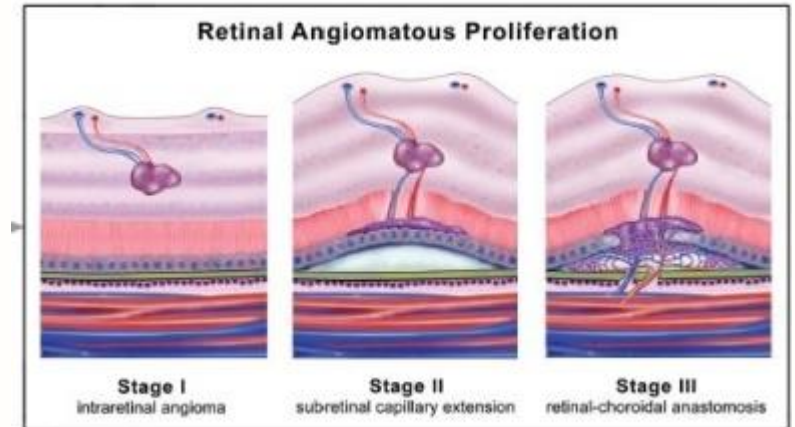
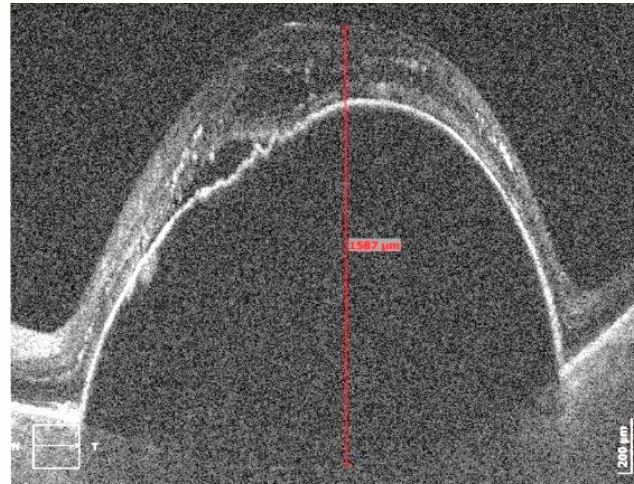
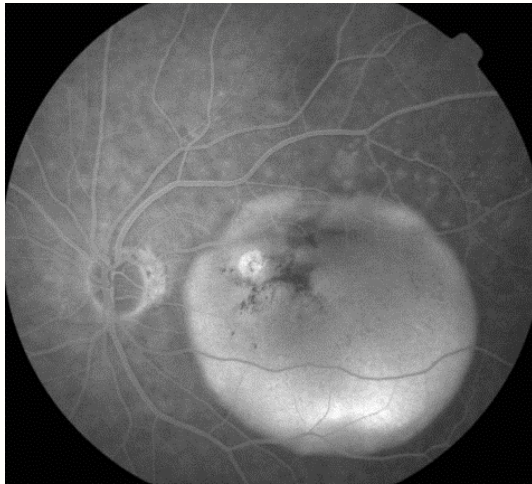

Nieregularny kształt surowiczego PED oraz cechy CNV w AF i SdOCT

Surowicze PED w AMD

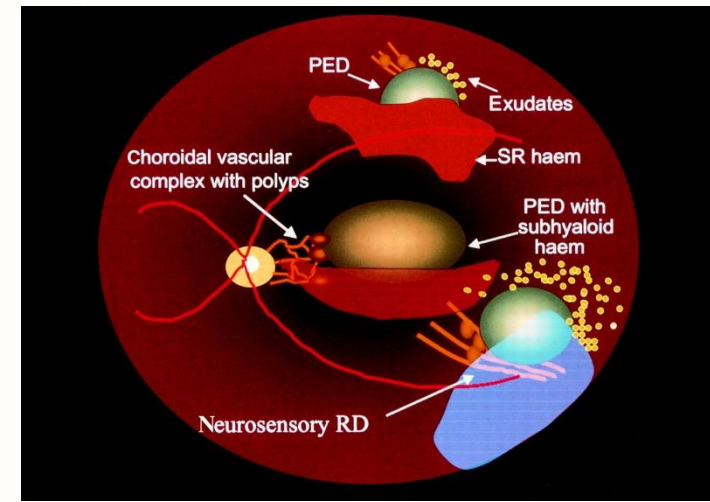
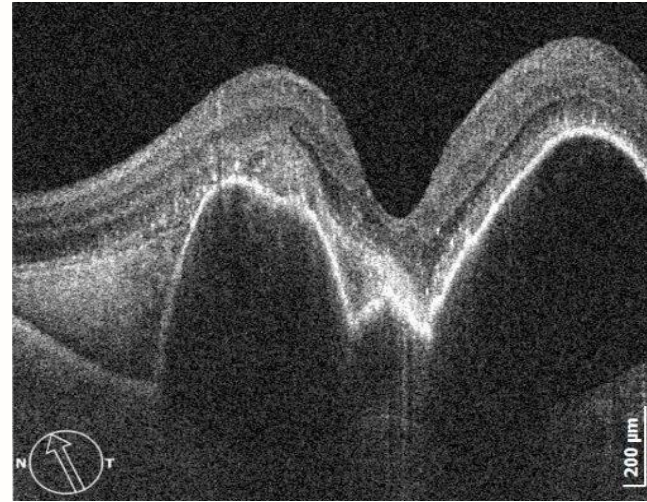
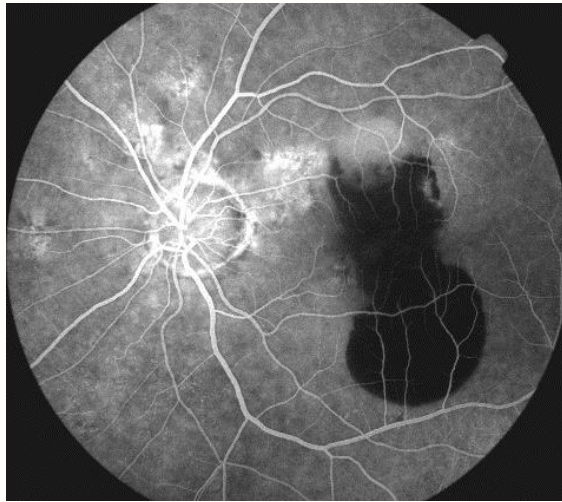
Surowicze PED towarzyszące zmianie o typie RAP (typ 3)

Objawy nasuwające podejrzenie RAP: wylewy śródsiatkówkowe, torbielowaty obrzęk plamki, surowicze PED z ogniskiem typu „hot spot” w angiografii indocyjaninowej, anastomozy siatkówkowo-naczyniówkowe, symetria zmian

Surowicze PED w AMD

Surowicze PED towarzyszące polipoidalnej waskulopatii naczyniówkowej (PCV)

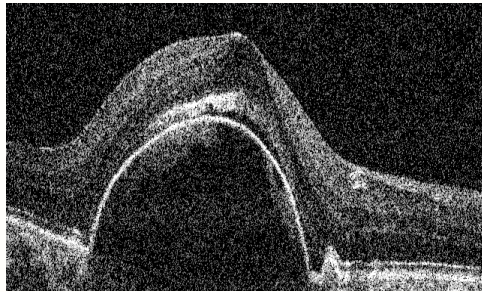

PCV – polipoidalne rozdęcia naczyń naczyniówki przez wielu autorów uważane za wariant neowaskularnej AMD. Charakteryzuje się nawracającymi epizodami surowiczego lub krwotocznego PED. Do postawienia pełnej diagnozy konieczne jest wykonanie angiografii indocyjaninowej

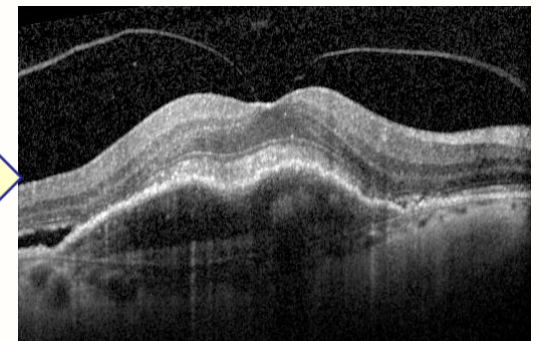
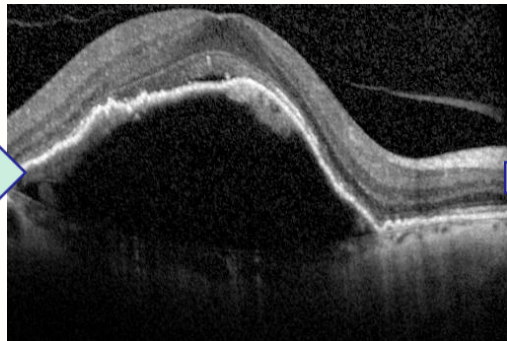
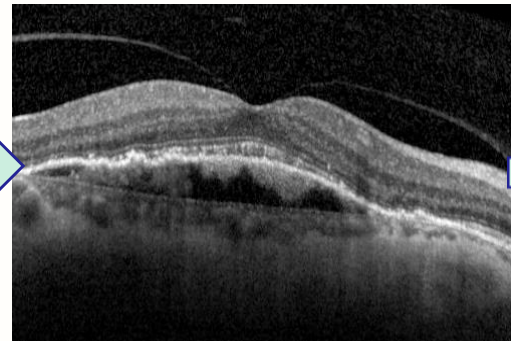
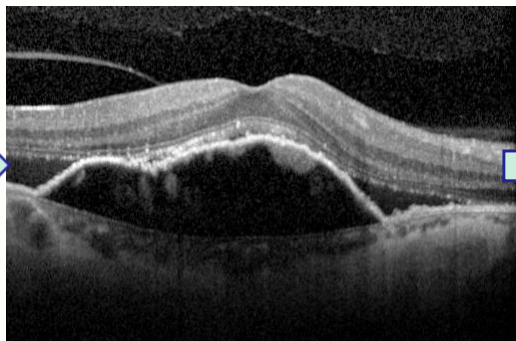
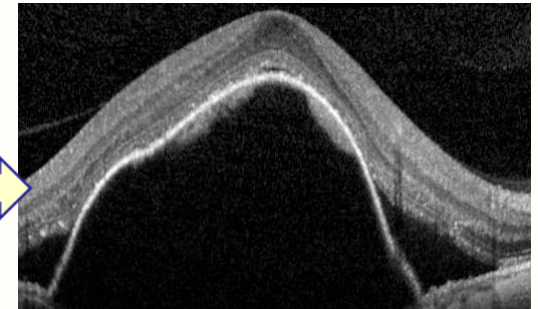
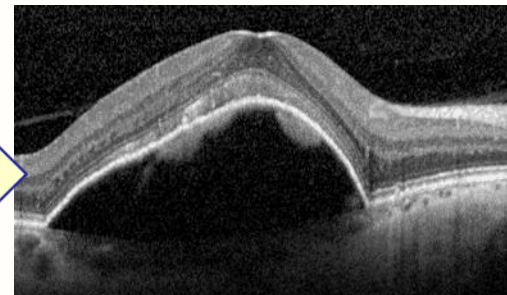
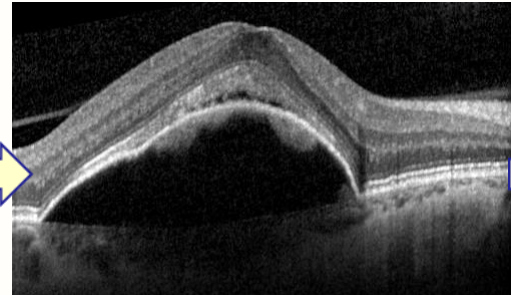
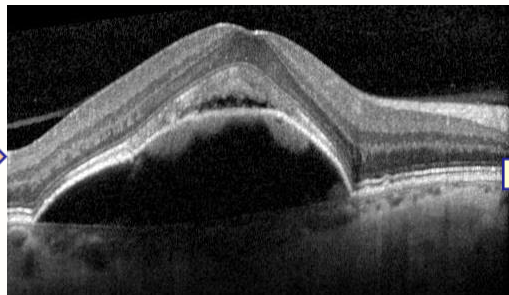
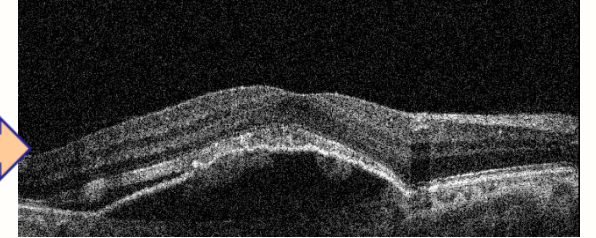
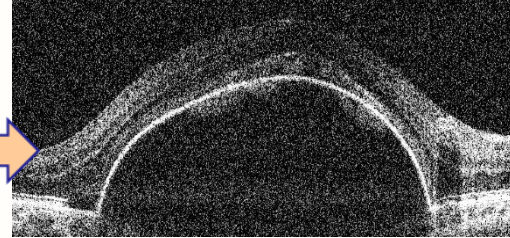
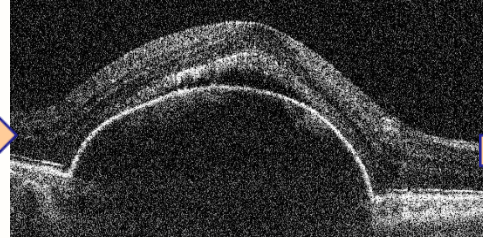

Surowicze PED w AMD

Kobieta I. 57

27.06.2012 BCVA = 0,4

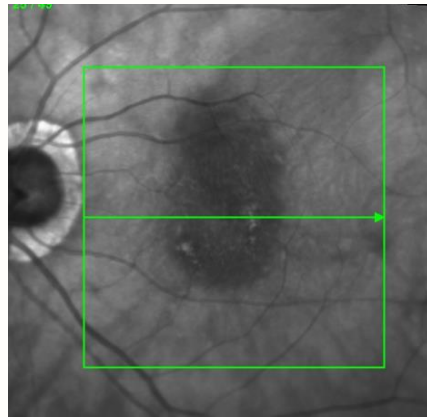

Ranibizumab ↑ : 4, Bevacizumab ↑ : 10, Aflibercept ↑ : 8

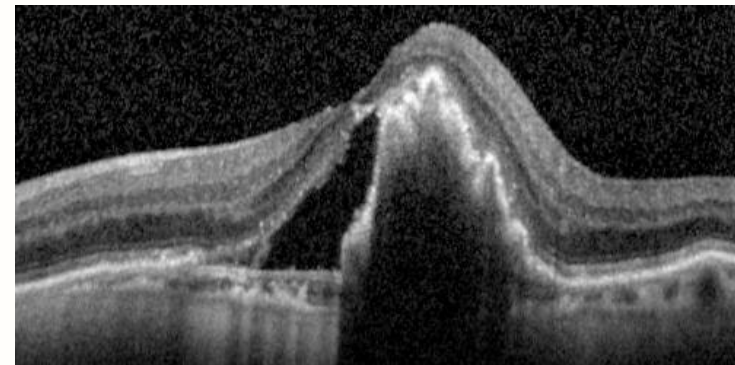
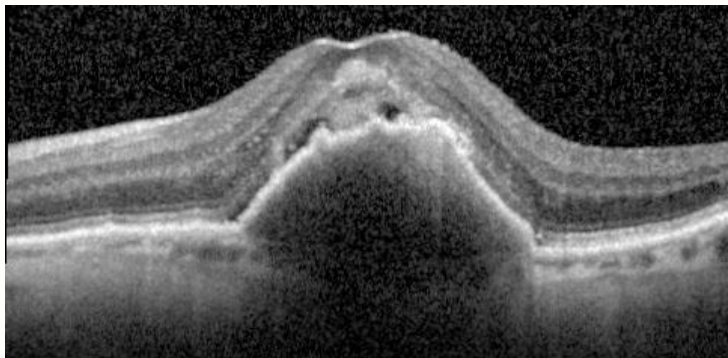
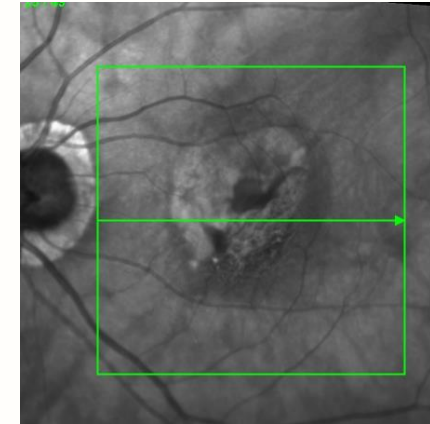
14.11.2014 BCVA = 0,9

Pęknięcie RPE jako powikłanie leczenia anty VEGF u pacjentów z Surowicznym PED

Pęknięcie RPE jest obserwowane od 12 do 17 % oczu z Surowicznym PED poddanych leczeniu antyVEGF. Średni czas wystąpienia tego powikłania to 56 dni od pierwszej iniekcji¹.

3 tygodnie po
pierwszej iniekcji
afliberceptu

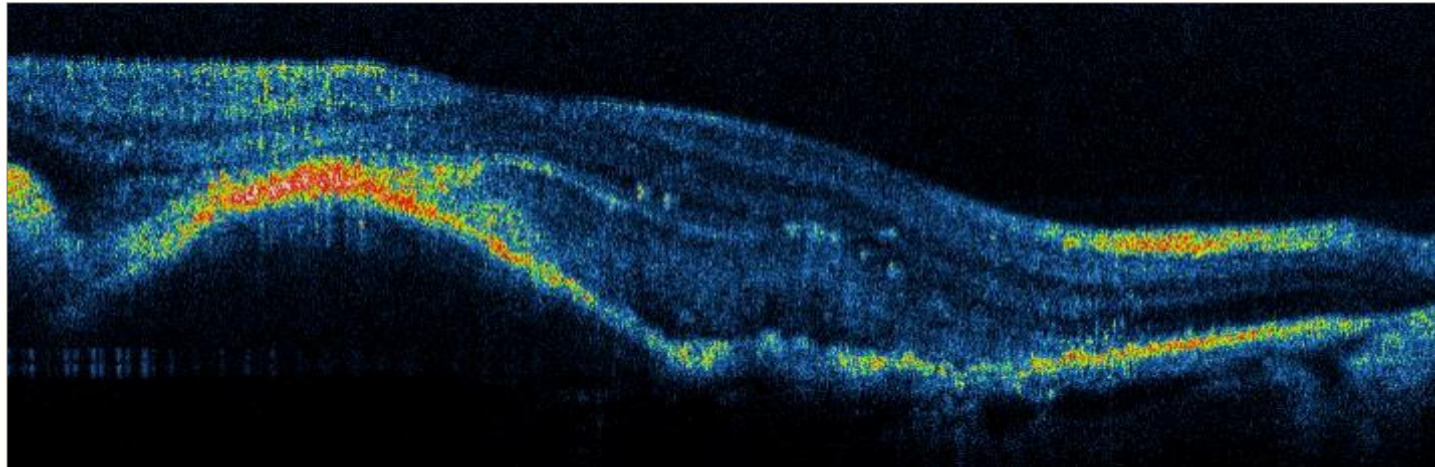
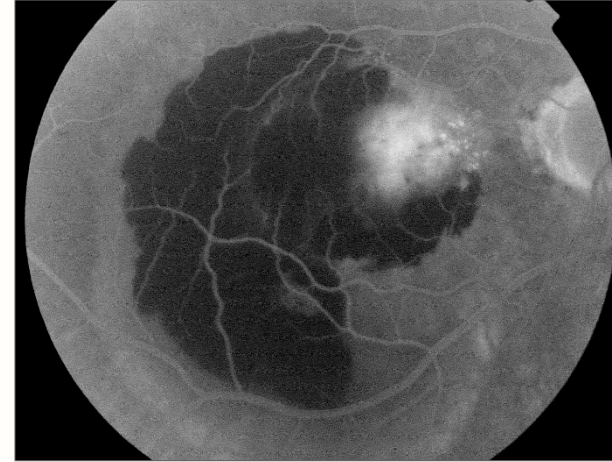

1. M Gutfleisch, B Heimes, M Schumacher, M Dietzel, A Lommatzsch, A Bird and D Pauleikhoff: Long-term visual outcome of pigment epithelial tears in association with anti-VEGF therapy of pigment epithelial detachment in AMD. Eye (2011) 25, 1181–1186.

Krwotoczne PED w AMD

Wylew krwi pod nabłonek barwnikowy siatkówki na skutek pęknięcia naczynia CNV

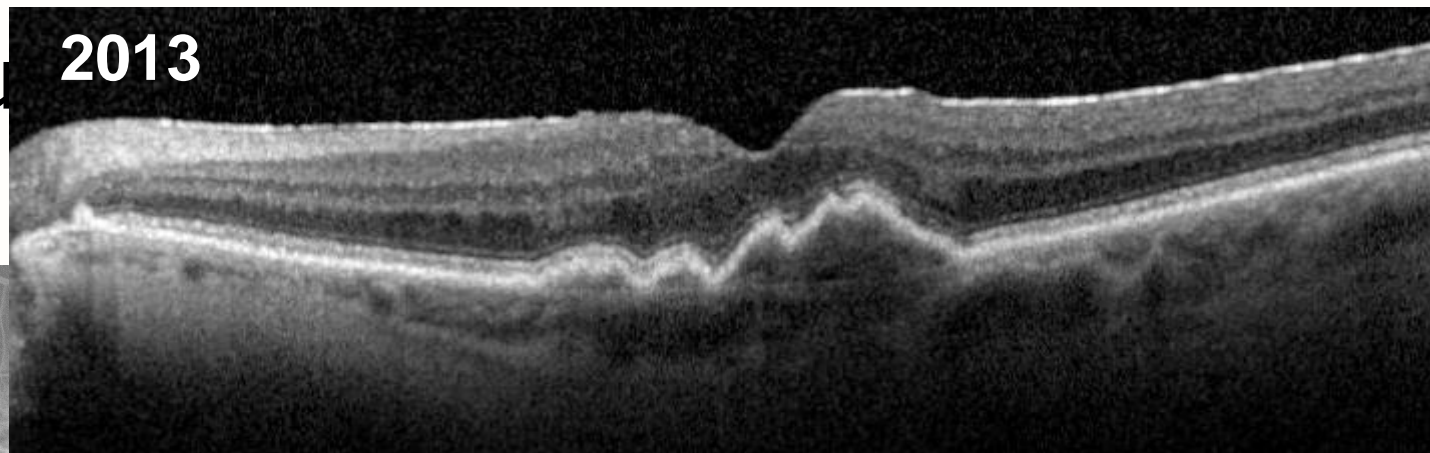
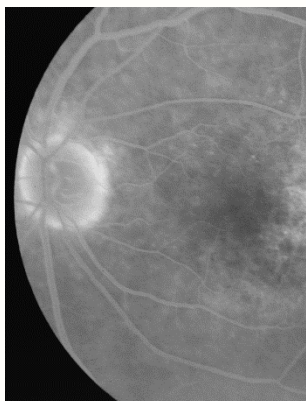

Nieaktywna CNV

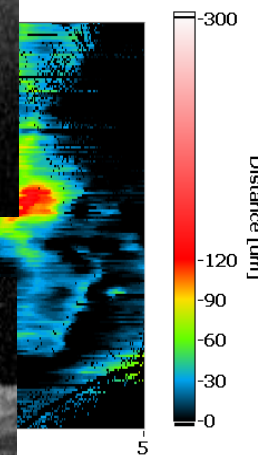
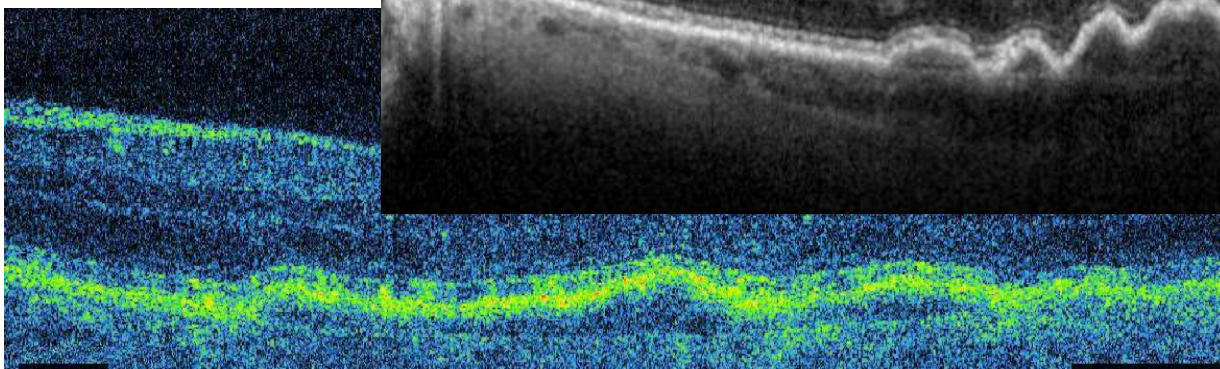
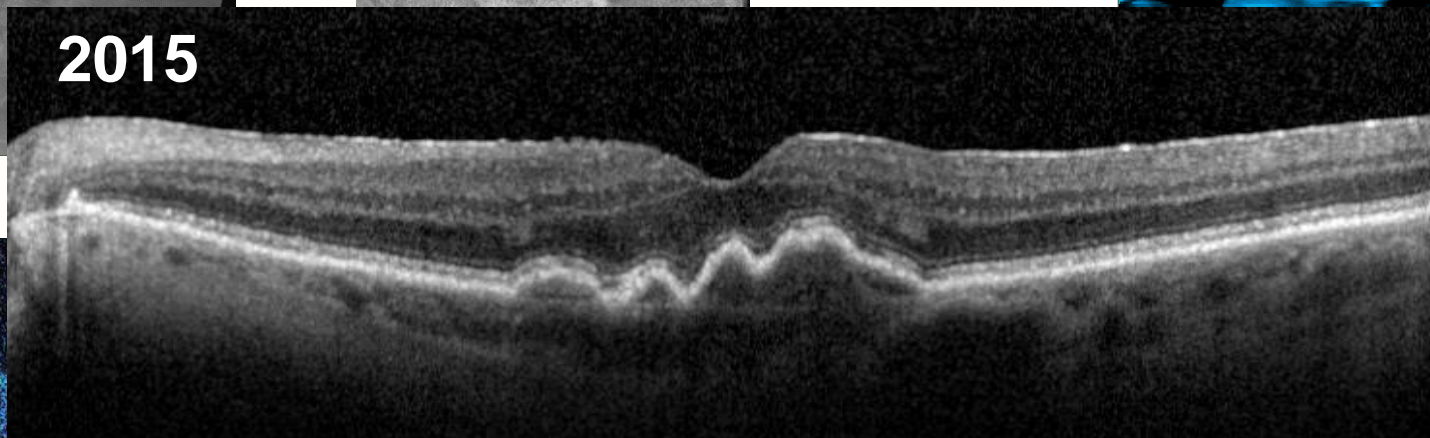
Nieregularności

2013

kości płynu i

2015

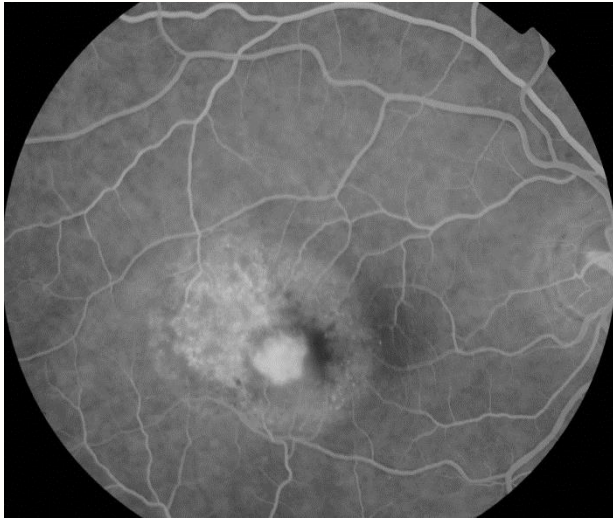

any:
T

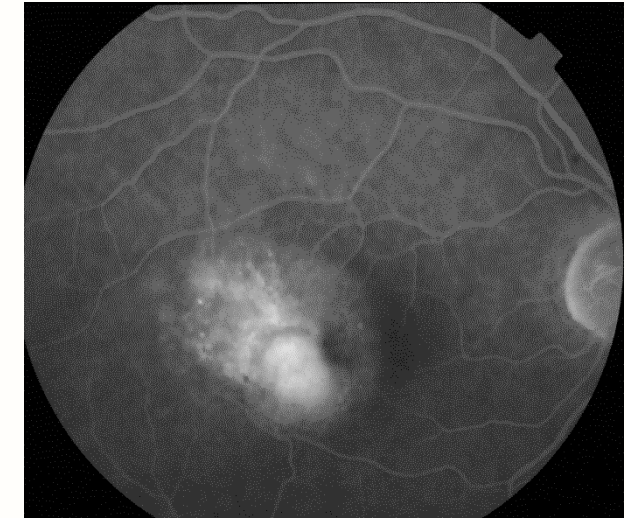
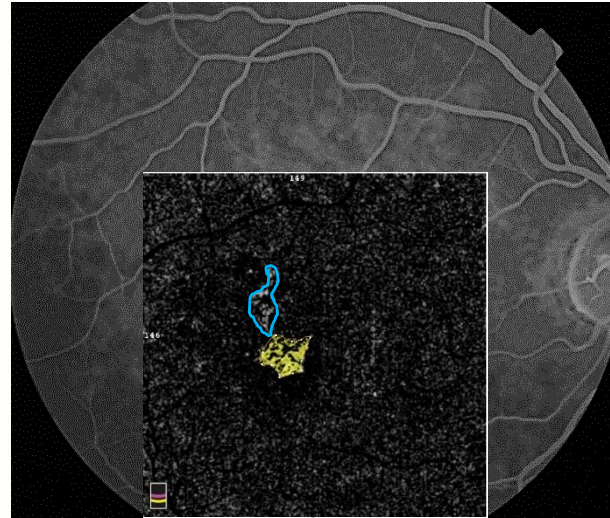
3. Wybroczyny na dnie oka
4. Znaczne pogorszenie ostrości wzroku

Angiografia OCT (OCTA) w diagnostyce CNV

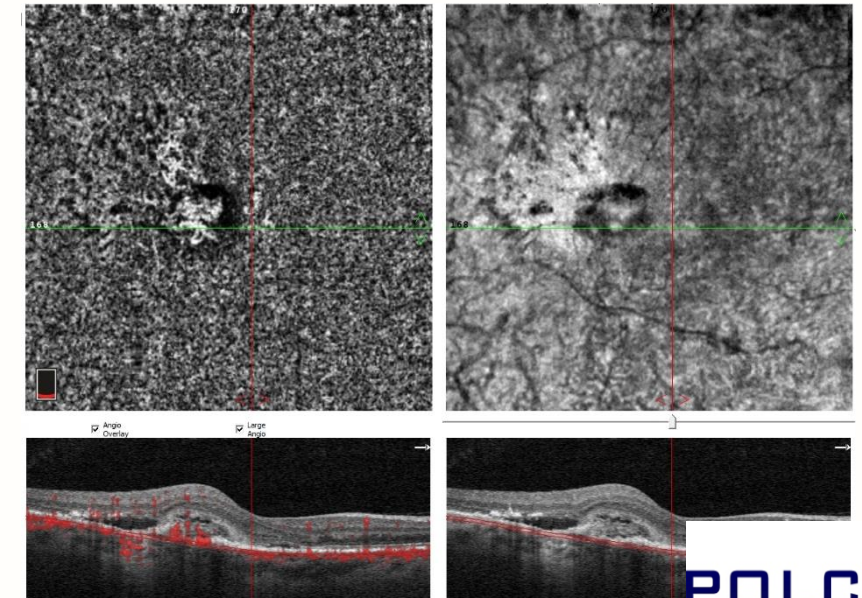
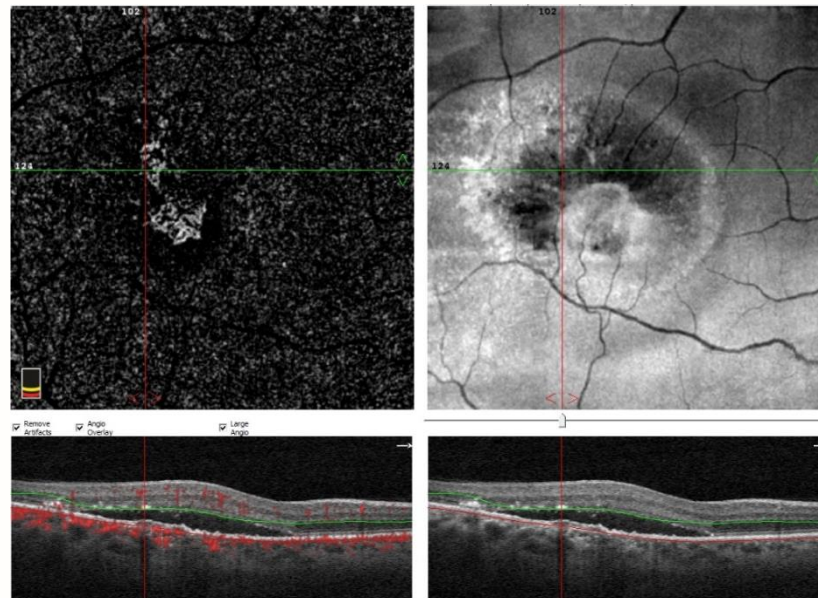
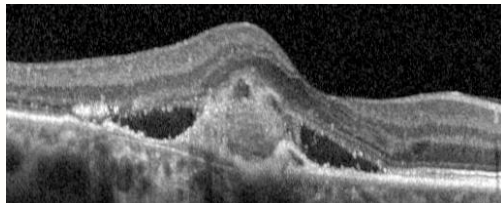

Zewnętrzne warstwy siatkówki (6x6 mm)

Choriokapilary (6x6 mm)

Wyraźne przepływy naczyniowe w szerokich naczyniach często o układzie koła szprychowego

Postać późna wysiękowa AMD

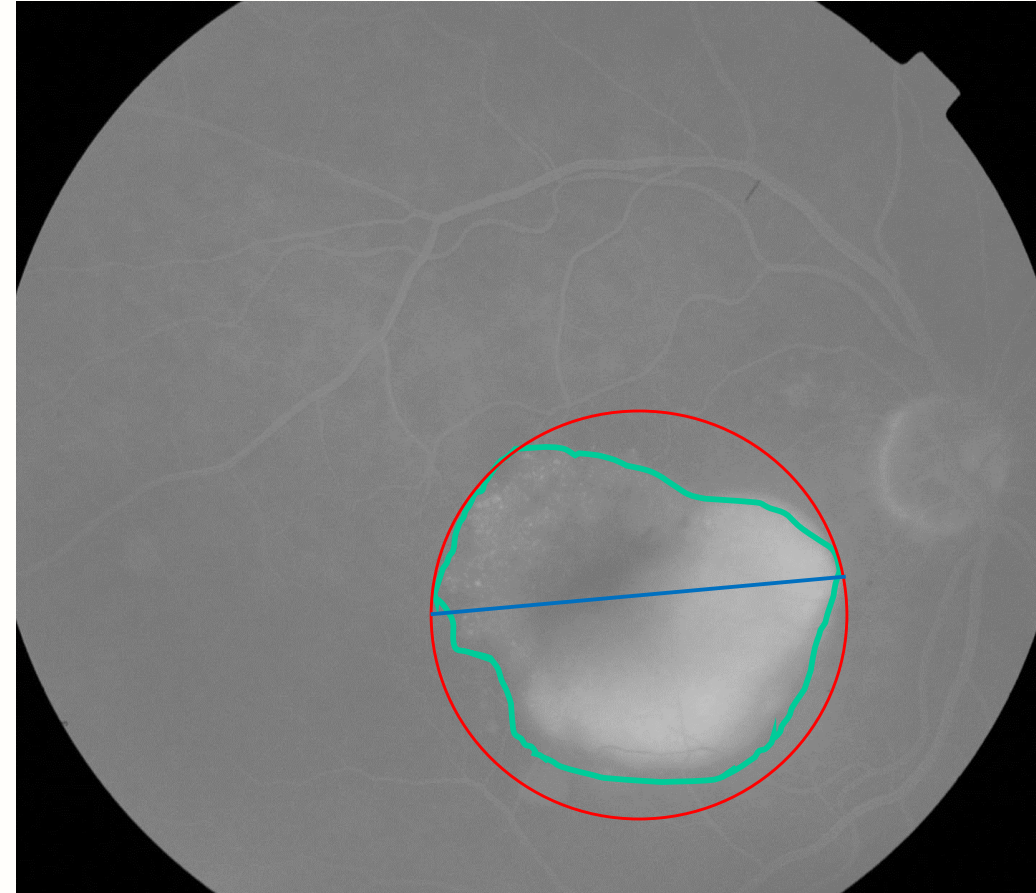
1. Typ I CNV (Ukryta CNV)
2. Typ II CNV (Klasyczna CNV)
3. Typ I i typ II CNV (Dominująco klasyczna, minimalnie klasyczna)
4. Typ III CNV (Naczyniowe proliferacje siatkówki, RAP)
5. Idiopatyczna polipoidalna choroidopatia (IPC)

Wszystkim tym postaciom może towarzyszyć obecność surowiczego PED, krwi, zmian bliznowatych, ognisk zaniku RPE, zmian barwnikowych

Postać późna wysiękowa AMD

**Ognisko neowaskularyzacji
naczyniówkowej
obejmuje zarówno CNV
jak i wszystkie zmiany
towarzyszące takie jak:
Surowicze PED, krew,
bliznowacenie**

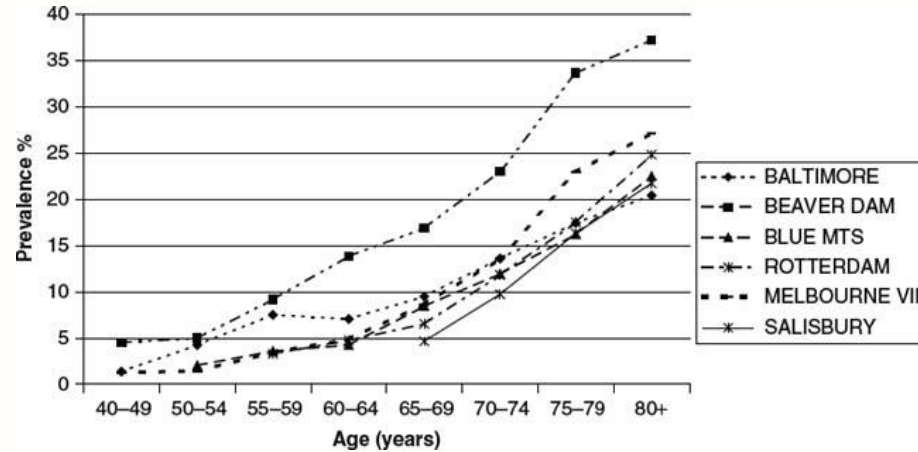

$$1 \text{ DA} = 2,54 \text{ mm}^2$$

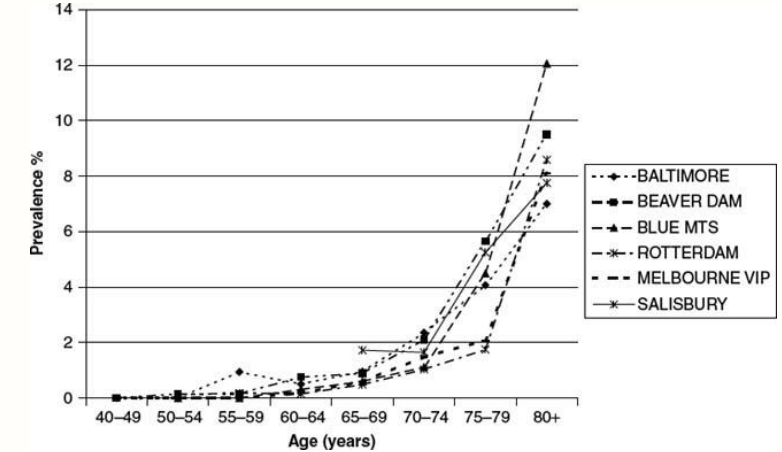
Czynniki ryzyka AMD

1. Wiek
2. Rasa

Postać wczesna AMD

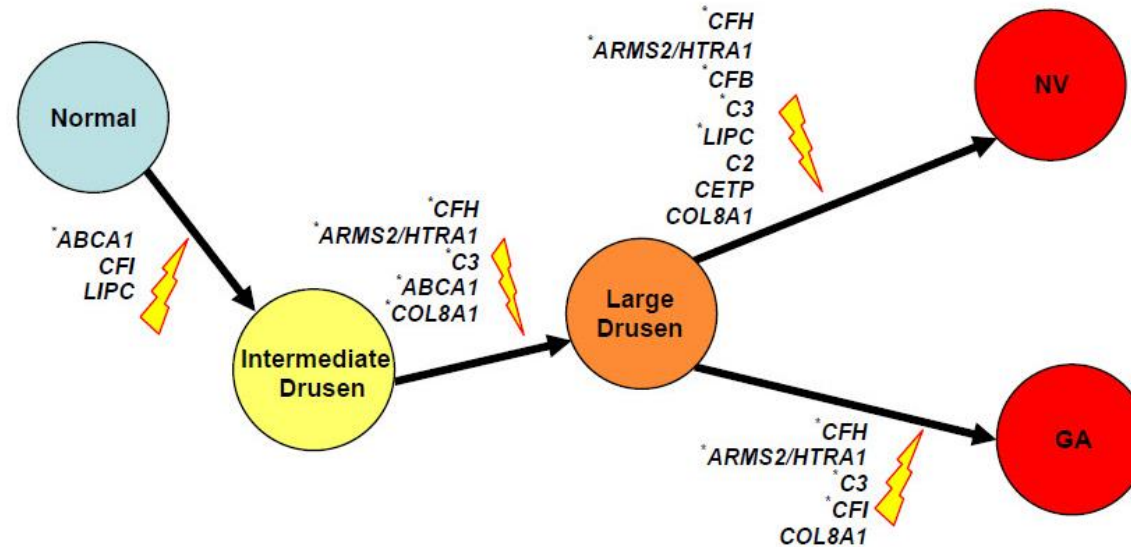

Postać późna AMD

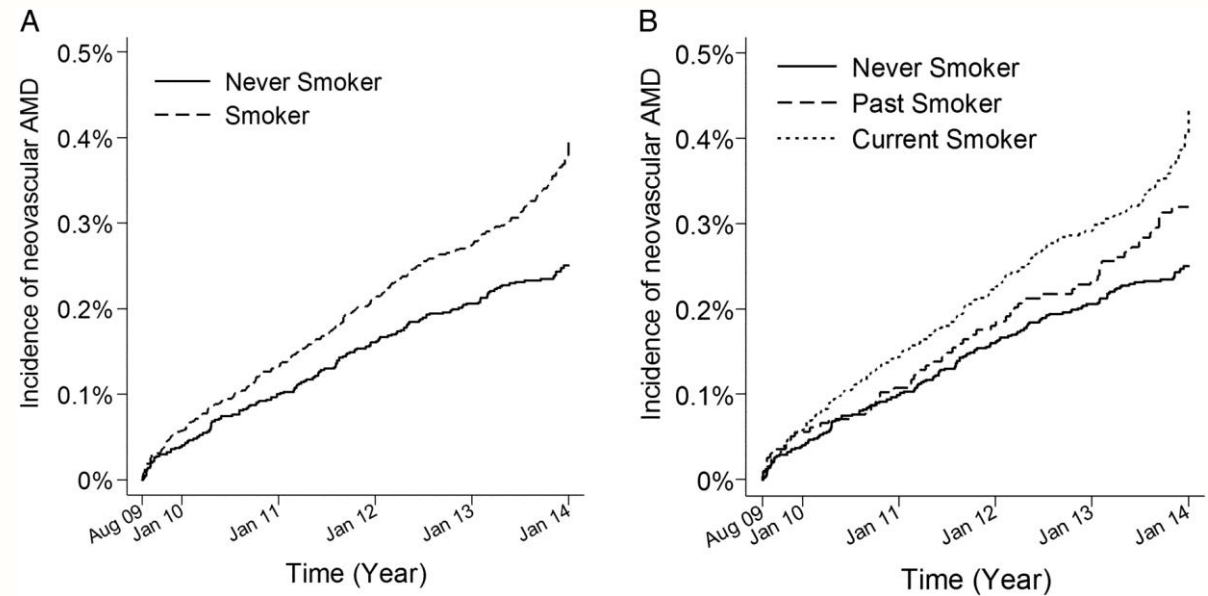
3. Rodzinne występowanie

34 geny: CFH, ARMS2, CFB, LIPC

4. Palenie papierosów

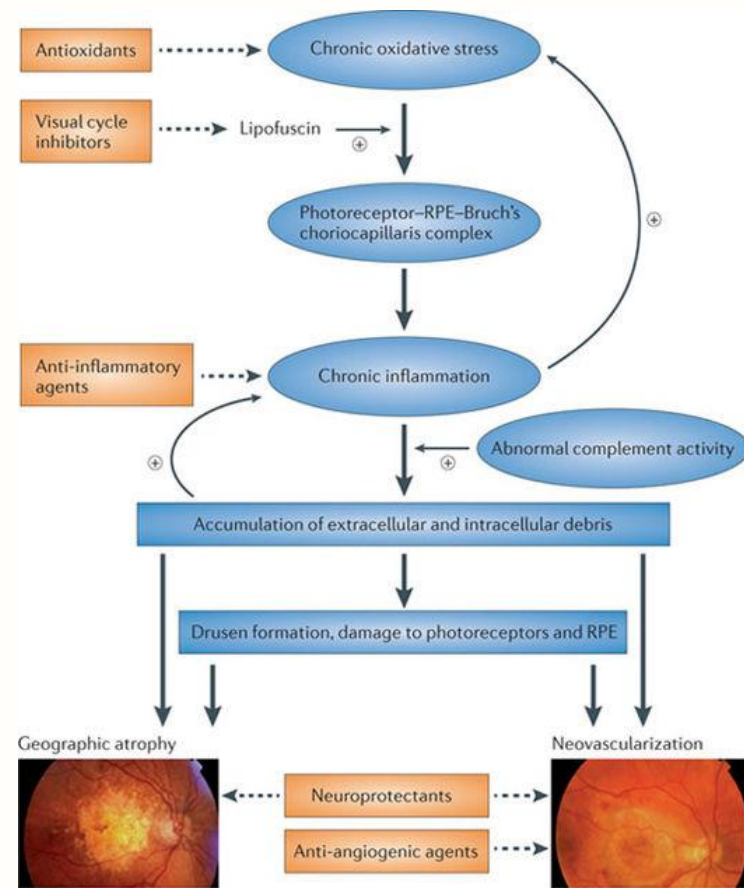
5. Dieta bogata w tłuszcze nasycone, kwasy omega 6 tłuszczowe

6. Inne: - otyłość

- hiperlipidemia
- nadciśnienie tętnicze, choroby układu krążenia
- mała aktywność fizyczna
- jasne tęczówki
- przebyta operacja usunięcia zaćmy
- ekspozycja na UV

Najlepszym sposobem profilaktyki AMD jest:

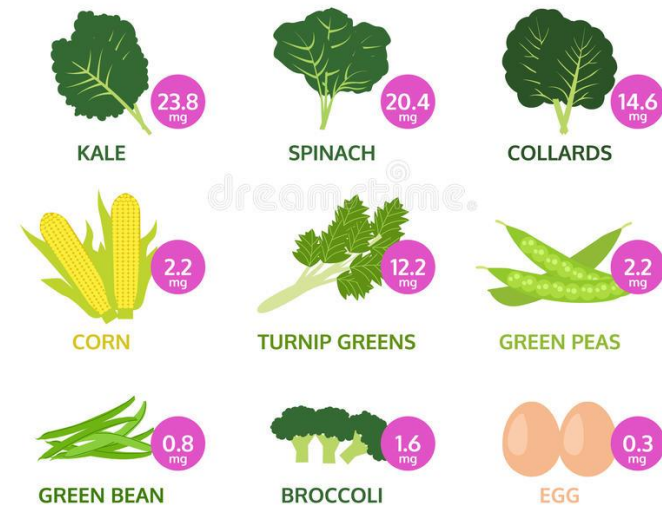
- Niepalenie papierosów
- Dieta zawierające rośliny zielone: (szpinak, brokuły, jarmuż)
- Utrzymywanie prawidłowej masy ciała
- Aktywność fizyczna

LUTEIN AND ZEAXANTHIN FOODS

Lutein and zeaxanthin are reducing the risk of Age-Related Macular Degeneration

mg : 1 CUP, cook or canned

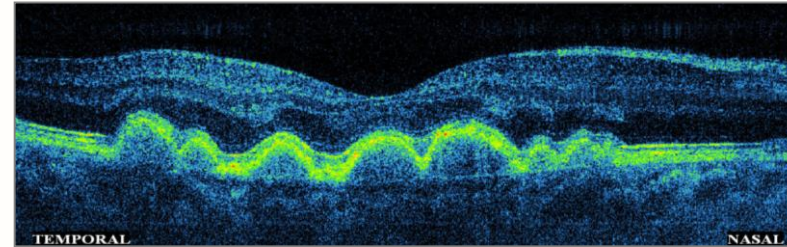
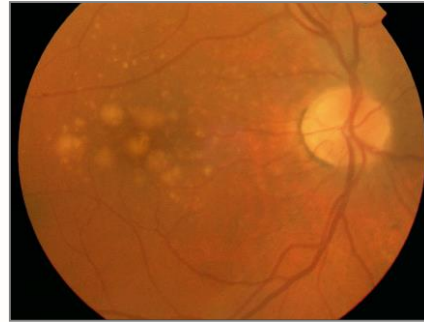

Podsumowanie

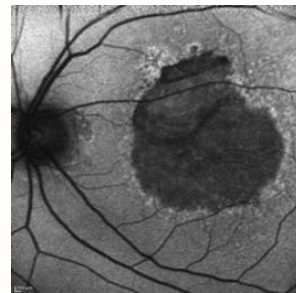
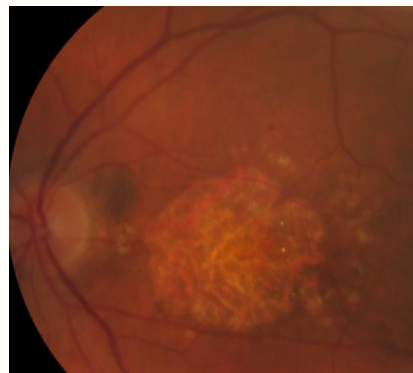
Wczesne AMD

Druzy:

- Twarde
- Miękkie
- Zlewne
- Druzoidalne PED
- Pseudodruzy

Postać późna zanikowa Zanik Geograficzny (GA)

Postać późna wysiękowa Neowaskularyzacja Naczyniówkowa (CNV) Typ 1, Typ. 2, Typ 3

